

Pielikums informatīvajam ziņojumam “Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2023.gadā”

I. IEVADS

1. Pielikums informatīvajam ziņojumam “Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2023.gadā” sniedz ieskatu 2023.gadā pasludinātajos¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Tiesa) nolēmumos un ANO Cilvēktiesību komitejas (Komiteja) publicētajos viedokļos Latvijas lietās.
2. 2023.gadā Tiesa pasludināja 10 nolēmumus Latvijas lietās, no kuriem 3 bija spriedumi, bet 7 – lēmumi. Papildus šiem nolēmumiem 2023.gadā arī Komiteja 1 Latvijas lietā publicēja viedokli, secinot, ka iesniedzēja sūdzība ir noraidāma un nav noticis ANO Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (Pakts) garantēto tiesību pārkāpums. Turpinājumā hronoloģiskā secībā vispirms tiek apskatīti Tiesas spriedumi un lēmumi, bet tad – Komitejas viedoklis.

II. TIESAS NOLĒMUMU APKOPOJUMS

II.1.SPRIEDUMI

3. Lietā *E.K. pret Latviju*² savā 2020.gada 25.jūnija iesniegumā Tiesai iesniedzējs, atsaucoties uz Konvencijas 8.pantā (tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību) garantētajām tiesībām, sūdzējās, ka netika pienācīgi izpildīts Vidzemes apgabaltiesas spriedums, ar kuru bija noteikta viņa un viņa meitas saskarsmes tiesību īstenošanas kārtība, kas paredzēja iesniedzējam tiesības tikties ar bērnu.

Pieņemamības stadija:

Visupirms Tiesa noraidīja valdības sākotnējo iebildumu, ka šī lieta ir jāsvīturo no Tiesā izskatāmo lietu saraksta. Valdība bija argumentējusi, ka valsts iestāžu veikto darbību rezultātā iesniedzējam bija izdevies uzsākt pilnvērtīgu saskarsmi ar savu bērnu. Lai arī Tiesa atzinīgi novērtēja, ka 2021.gadā iesniedzējs un bērna māte bija sākuši sadarboties un izmantot speciālistu palīdzību (notika tikšanās pie psihologa, un iesniedzējs tikās ar savu bērnu ārpus psihologa kabineta), Tiesa uzskatīja, ka būtu priekšlaicīgi apgalvot, ka apstākļi, kuru dēļ iesniegta sūdzība, vairs nepastāv. Tāpat Tiesa atzīmēja, ka nekas neliecināja par to, ka būtu novērstas iespējamā pārkāpuma sekas.

Tāpat Tiesa noraidīja valdības izvirzītos argumentus, ka iesniedzējs nebija izsmēlis nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Pirmkārt, Tiesa noraidīja valdības argumentu par to, ka iesniedzējam bija jāvērsas administratīvajā tiesā ar sūdzību par konkrētās bāriņtiesas iespējamu bezdarbību. Tiesa uzskatīja, ka iesniedzējs bija izsmēlis šo tiesību aizsardzības līdzekli, jo viņš jau bija iesniedzis šādu sūdzību, bet administratīvā tiesa atstāja to bez izskatīšanas. Otrkārt, Tiesa pievērsās valdības argumentam par to, ka valdības apsvērumu iesniegšanas brīdī nacionālajā līmenī norisinājās vairāki procesi (civilprocess, 2 administratīvie procesi un kriminālprocess) saistībā ar iesniedzēja sūdzībā izklāstītajiem apstākļiem. Tiesa norādīja, ka gandrīz visi valdības norādītie procesi ir noslēgušies un ir

---

¹ Atbilstoši Tiesas tiešsaistes datubāzē HUDOC ievietotajai informācijai Tiesa 2023.gada nogalē pieņēma vienu lēmumu, taču pasludināja to 2024.gada sākumā, tāpēc par šo nolēmumu informācija tiks iekļauta Pārstāvja gada pārskatā par 2024.gadu.

² *E.K. pret Latviju* (iesniegums Nr.25942/20), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023.gada 13.aprīļa spriedums.

bijuši vai nu neveiksmīgi vai arī nevarēja novērst iespējamo Konvencijas 8.pantā garantēto tiesību pārkāpumu. Tiesa atzīmēja, ka vienīgais process, kas atbilstoši tās rīcībā esošajai informācijai joprojām turpinājās lietas izskatīšanas Tiesā laikā, bija kriminālprocess pret bērna māti pēc Krimināllikuma 168.pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma pazīmēm par sprieduma ļaunprātīgu nepildīšanu, taču Tiesai nebija sniegta informācija par šī procesa gaitu. Jebkurā gadījumā, ņemot vērā visus tiesību aizsardzības līdzekļus, kurus iesniedzējs bija izmējis, Tiesa uzskatīja, ka nevar prasīt, lai iesniedzējs gaidītu šī kriminālprocesa noslēgšanos pirms sūdzības iesniegšanas Tiesā, tādējādi noraidot arī šo valdības argumentu. Tāpat Tiesa pievērsās valdības argumentam par to, ka iesniedzējam bija jāvērsas Satversmes tiesā ar sūdzību par Civilprocesa likuma 620.²⁴ panta, atbilstoši kuram tiesu izpildītājs ir tiesīgs sastādīt aktu par nolēmuma nepildīšanu tikai tad, ja tiesu izpildītāja norādītajā laikā un vietā bērns nav sastopams, atbilstību Konvencijas 8.pantam. Taču Tiesa uzskatīja, ka šis valdības arguments ir cieši saistīts ar iesniedzēja sūdzības būtību, un tādēļ to skatīja vienkopus ar sūdzības būtību.

Izskatīšana pēc būtības:

Pievēršoties iesniedzēja sūdzības būtībai, Tiesa vērtēja, vai valsts iestādes bija veikušas visas nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu sprieduma izpildi un veicinātu iesniedzēja saskarsmi ar viņa bērnu, kā arī to, vai pamatojums, ko iestādes sniedza attiecībā uz saskarsmes tiesību nodrošināšanu, bija pietiekams. Pirmkārt, Tiesa pievērsās nacionālās tiesas sprieduma izpildes procesa ietvaros veiktajām darbībām un pieņemtajiem lēmumiem. Tiesa atzīmēja, ka sākotnēji tiesu izpildītājs veica vairākas darbības šī sprieduma izpildei un sastādīja aktus par sprieduma nepildīšanu, taču vēlāk Vidzemes apgabaltiesa tiesu izpildītāja sagatavotos aktus par sprieduma nepildīšanu atzina par spēkā neesošiem. Vidzemes apgabaltiesa secināja, ka situācijā, kad bērna māte bērnu ir nogādājusi uz saskarsmes vietu, bet no saskarsmes realizēšanas ir atteicies bērns, nevis bērna māte ir liegusi šo saskarsmi, tiesu izpildītājam nav tiesiska pamata vērtēt bērna atteikšanās iemeslus un sastādīt aktu par nolēmuma nepildīšanu. Vērtējot šo situāciju, Tiesa vispirms noraidīja valdības argumentu, ka iesniedzējam bija jāvērsas Satversmes tiesā ar sūdzību par Civilprocesa likuma 620.²⁴panta, kas noteica tiesu izpildītāja tiesības sprieduma izpildes ietvaros, atbilstību Konvencijas 8.pantam. Tiesa uzskatīja, ka sūdzība saistībā ar tiesu izpildītāja šķietami ierobežotajām kompetencēm nav tieši attiecināma uz lietas pamatā esošo jautājumu par to, vai valsts iestādes ir veikušas visas nepieciešamās darbības, lai veicinātu iesniedzēja saskarsmi ar viņa bērnu. Turpinot vērtēt šo situāciju, Tiesa atzīmēja, ka neuzskata tiesu izpildītāja kompetenču ierobežojumu par trūkumu no Konvencijas 8.panta skatupunkta. Tādēļ Tiesa pievērsās Vidzemes apgabaltiesas lēmumiem, ar kuriem tiesu izpildītāja akti par sprieduma nepildīšanu atzīti par spēkā neesošiem. Tiesas ieskatā, Vidzemes apgabaltiesa jau šajos lēmumos varēja izvērtēt, vai bērna māte ir izpildījusi spriedumu un, ja nepieciešams, noteikt sodu par sprieduma nepildīšanu. Taču tā vietā, lai samērotu pušu pretējās intereses un ņemtu vērā bērna labākās intereses, ja nepieciešams ar citu institūciju atbalstu (piemēram, kompetentās bāriņtiesas un tiesu izpildītāja), Vidzemes apgabaltiesa ieteica iesniedzējam izmantot citu tiesību aizsardzības līdzekli, kuru viņš jau bija izmējis un kas izrādījās neefektīvs. Proti, Vidzemes apgabaltiesa aicināja iesniedzēju vērsties Vidzemes apgabaltiesā ar lūgumu pārskatīt saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, taču iesniedzējs jau 2 reizes (2019. un 2020.gadā) to bija darījis, bet tiesa nekādas būtiskas izmaiņas saskarsmes tiesību izmantošanas kārtībā neveica. Šī iemesla dēļ Tiesa secināja, ka Vidzemes apgabaltiesas pieeja šajā jautājumā bija pārāk formālistiska.

Otrkārt, Tiesa pievērsās kompetentās bāriņtiesas veiktajām darbībām un rīcībai. Tiesa secināja, ka bāriņtiesa nespēja panākt, lai puses ievērotu tās lēmumus un rekomendācijas.

Turklāt nacionālajām tiesām arī bija zināms, ka bērna māte neievēroja bāriņtiesas lēmumus un rekomendācijas. Tāpēc, Tiesas ieskatā, nacionālajām tiesām un bāriņtiesai vajadzēja uzņemties aktīvāku lomu šajā jautājumā. Turklāt līdztekus Tiesa atzīmēja, ka šajā lietā bija ierosināts arī process par aizgādības tiesību pārtraukšanu bērna mātei un pat kriminālprocess. Lai gan Tiesa piekrita, ka tik bargus līdzekļus var piemērot tikai izņēmuma gadījumos, konkrētajā gadījumā, balstoties uz Tiesas rīcībā bijušo informāciju, tā secināja, ka bērns atteicās tikt ar iesniedzēju bērna mātes rīcības dēļ. Turklāt no atbildīgo institūciju puses nebija īstenoti citi pasākumi, kas veicinātu iesniedzēja saskarsmi ar bērnu. Tāpat attiecībā uz bāriņtiesas rīcību Tiesa atzīmēja, ka lēmumu pieņemšanas process nebija pietiekami ātrs. Proti, lai gan bāriņtiesai jau vairākus gadus bija zināms šis ģimenes strīds, tā nebija izradījusi pietiekamu rūpību, izskatot iesniedzēja sūdzības. Tiesa atzīmēja, ka 4 gadu laikā attiecības starp iesniedzēju un viņa bērnu, kā arī bērna labklājība bija nopietni pasliktinājusies. Šajā saistībā, atsaucoties uz savu judikatūru, Tiesa atgādināja, ka lietās par aizgādības un saskarsmes tiesībām procesa ilgumam ir īpaša nozīme. Tiesa uzsvēra, ka šajā lietā bērna labākās intereses prasīja atrisināt strīdu ātri ne tikai tāpēc, lai bērnam būtu iespēja uzturēt kontaktu ar vecāku, kurš dzīvoja atsevišķi, bet arī tāpēc, ka nenoteiktība un ieilgusi konfliktsituācija negatīvi ietekmēja bērna veselības stāvokli.

Ņemot vērā minēto, Tiesa secināja, ka valsts iestādes nebija savlaicīgi veikušas visas nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu sprieduma izpildi un veicinātu iesniedzēja saskarsmi ar viņa bērnu, tādējādi atzīstot, ka ir pārkāpts Konvencijas 8.pants.

Piešķirtā kompensācija:

Iesniedzējs lūdza piespriest viņam kaitējuma kompensāciju 25 000 EUR apmērā, kā arī atlīdzināt tiesāšanās izdevumus 3 400,40 EUR apmērā. Tiesa iesniedzēja prasību apmierināja daļēji, piešķirot viņam kaitējuma kompensāciju 10 000 EUR apmērā un kompensējot tiesāšanās izdevumus 1 060 EUR apmērā. Šādu taisnīgu atlīdzību Tiesa piešķīra, ņemot vērā taisnīguma apsvērumus un savu līdzšinējo praksi līdzīgās lietās par bērnu un vecāku saskarsmes tiesībām. Iesniedzēja prasību par tiesāšanās izdevumu kompensēšanu Tiesa daļēji noraidīja, jo iesniedzējs nebija sniedzis pietiekamus pierādījumus, kas liecinātu, ka visa pieprasītā summa bija tieši saistīta ar viņa sūdzības virzību Tiesā, kā arī nebija sniedzis skaidru pamatojumu visai prasībai par tiesāšanās izdevumu kompensēšanu.

Sprieduma spēkā stāšanās:

Tiesas spriedums stājās spēkā 2023.gada 13.jūlijā.

4. Lietās *Valiullina un citi pret Latviju*³ savās 2019.gada 22.janvārī, 2020.gada 28.janvārī un 2020.gada 13.februārī iesniegtajās sūdzībās Tiesai iesniedzēji, atsaucoties uz Konvencijas 8.pantā, 1.Protokola 2.pantā (tiesības uz izglītību) atsevišķi un kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu (diskriminācijas aizliegums) garantētajām tiesībām, sūdzējās, ka 2018.gadā īstenotais izglītības reformas posms, kas paredzēja latviešu valodas kā mācību valodas proporcijas palielināšanu, skārusi viņu kā mazākumtautībām piederošu ģimeņu tiesības uz izglītību mazākumtautību valodā – krievu valodā. Iesniedzēji apgalvoja, ka 2018.gadā īstenotais reformas posms ierobežoja iesniedzēju-bērnu tiesības uz pieeju izglītībai un diskriminēja viņus valodas dēļ. Sūdzības šajās lietās bija iesniegtas saistībā ar

---

³ *Valiullina un citi pret Latviju* (iesniegumi Nrs.56928/19, 7306/20 un 11937/20), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023.gada 14.septembra spriedums.

pamatizglītības līmenī īstenoto izglītības reformas posmu valsts un pašvaldību izglītības iestādēs.

Pieņemamības stadija:

Visupirms Tiesa pievērsās iesniedzēju sūdzībām par iespējamu Konvencijas 8.panta pārkāpumu. Tiesa atzīmēja, ka savās sūdzībās iesniedzēji bija pieminējuši Konvencijas 8.pantu, taču nebija snieguši nekādu juridisku pamatojumu tam, kāpēc Konvencijas 8.pantā garantētās tiesības būtu bijušas skartas šajā lietā. Iesniedzēji nebija izvirzījuši arī pilnvērtīgus apsvērumus par to, kā apstrīdētais izglītības reformas posms būtu iejaucies viņu Konvencijas 8.pantā garantētajās tiesībās. Vienlaikus Tiesa neskatīja jautājumu par to, vai iesniedzēju celtās sūdzības par iespējamu Konvencijas 8.panta pārkāpumu ir pietiekami pamatotas un vai ir notikusi iejaukšanās viņu Konvencijas 8.pantā garantētajās tiesībās, jo Tiesa secināja, ka šīs sūdzības jebkurā gadījumā bija noraidāmas. Proti, Tiesa piekrita valdībai, ka šīs iesniedzēju sūdzības nav pieņemamas izskatīšanai pēc būtības, jo neviens no iesniedzējiem nebija lūdzis Satversmes tiesu vērtēt strīda pamatā esošo tiesību normu atbilstību tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību. Turklāt, lai gan Satversmes tiesa lietā Nr.2018-12-01,⁴ kas bija ierosināta pēc Saeimas deputātu pieteikuma, vērtēja strīda pamatā esošās tiesību normas, tā nevērtēja šo normu atbilstību Satversmes 96.pantam (tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību) vai 110.pantam (ģimenes aizsardzība).

Turpinājumā Tiesa pievērsās iesniedzēju sūdzībām par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta pārkāpumu. Tiesa atgādināja, ka atbilstoši Konvencijas 1.Protokola 2.pantam valstīm ir pienākums garantēt personām, kas atrodas to jurisdikcijā, tiesības piekļūt valstī izveidotajai izglītības sistēmai. Savukārt Konvencijas 1.Protokola 2.pants nenoteic konkrētus pienākumus attiecībā uz izglītības sistēmas organizāciju un subsidēšanu un valodu, kurā izglītību apgūst. Tā vietā Tiesa, atsaucoties uz tās iepriekšējiem secinājumiem, uzsvēra, ka tiesības uz izglītību būtu bezjēdzīgas, ja tās neparedzētu izglītojamo tiesības iegūt izglītību valsts valodā. Pievērsoties pušu izvirzītajiem argumentiem saistībā ar Konvencijas 1.Protokola 2.panta piemērošanu, Tiesa piekrita valdības pozīcijai, ka iesniedzēju sūdzības neietilpst šī panta materiāltiesiskajā tvērumā, jo šī norma negarantē personām tiesības izvēlēties to, kādā valodā iegūt izglītību. Līdz ar to Konvencijas 1.Protokola 2.pants arī neparedz valstij pienākumu nodrošināt izglītojamajiem iespējas izvēlēties mācību valodu, kas nav valsts valoda. Savā vērtējumā Tiesa izvērta motivāciju par to, vai kopš tā 1968.gadā pasludināja spriedumu *Beļģijas lingvistikas lietā*⁵ Konvencijas 1.Protokola 2.panta saturs ir attīstījies. Attiecībā uz iesniedzēju argumentiem, ka izskatāmajā lietā obligāti vērā ņemami būtu Tiesas secinājumi tādās lietās, kā *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju*⁶ un *Kipra pret Turciju*,⁷ Tiesa skaidroja, ka tajās lietās tika vērtētas nevis personu tiesības izvēlēties sev vēlamo mācību valodu, bet tiesības uz izglītību attiecīgās valsts oficiālajā vai valsts valodā. Tādējādi Tiesas secinājumi tajās lietās nekādā veidā neliecināja par to, ka Konvencijas 1.Protokola 2.pants garantētu tiesības izvēlēties, kādā valodā iegūt izglītību. Tāpat Tiesa pievērsās lietai *Adám*

⁴ Satversmes tiesas 2019.gada 23.aprīļa spriedums lietā Nr.2018-12-01.

⁵ *Lieta par dažiem likumiem, kas attiecas uz valodas izmantošanu izglītībā Beļģijā, aspektiem* (iesniegumi Nrs.1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63, 2126/64), 1968.gada 23.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Plēnuma spriedums (būtība).

⁶ *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegumi Nrs.43370/04, 8252/05 un18454/06), 2012.gada 19.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

⁷ *Kipra pret Turciju* (iesniegums Nr. 25781/94), 2001.gada 10.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

un citi pret Rumāniju,⁸ uz kuru iesniedzēji bija atsaukušies. Tiesa atzīmēja, ka iesniedzēju atsaukšanās uz šo lietu bija kļūdaina, jo tajā sūdzība bija par iespējamu Konvencijas 12.Protokola 1.panta (vispārējs diskriminācijas aizliegums) pārkāpumu, taču Latvija Konvencijas 12.Protokolam nav pievienojusies. Turklāt lietā *Ádám un citi pret Rumāniju* Tiesa bija uzsvērusi, ka Vispārēja konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību (Minoritāšu konvencija) atzīst, ka mazākumtautību valodu aizsardzība un veicināšana nedrīkst kaitēt valsts valodas apguvei. Pievēršoties iesniedzēju argumentam, ka Minoritāšu konvencijas spēkā stāšanās paplašināja Konvencijas 1.Protokola 2.panta tvērumu, Tiesa skaidroja, ka Minoritāšu konvencija atstāja valstīm plašu rīcības brīvību konkrētu pasākumu īstenošanā, ņemot vērā vietējos apstākļus, kā arī sabiedrības valsts valodas un mazākumtautību valodu zināšanu līmeni. Ņemot vērā minēto, ka arī Satversmes tiesas analīzi attiecībā uz Minoritāšu konvencijas normu interpretāciju, Tiesa atzina, ka nav pamata secināt, ka Konvencijas 1.Protokola 2.panta saturs būtu attīstījies un paredzētu plašāku tiesību loku nekā to, kāds bija identificēts tās 1968.gada *Beļģijas lingvistikas* lietā. Proti, Tiesa secināja, ka tiesības uz izglītību Konvencijas izpratnē negarantē personām tiesības iegūt izglītību valodā, kas nav valsts valoda, un iesniedzēju sūdzības par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta pārkāpumu atsevišķi noraidīja.

Visbeidzot Tiesa pievērsās iesniedzēju sūdzībām par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu garantēto tiesību pārkāpumu. Savos apsvērumos valdība izvirzīja vairākus argumentus, kādēļ iesniedzēju sūdzības nebūtu pieņemamas izskatīšanai pēc būtības arī šajā daļā. Proti, valdība argumentēja, ka iesniedzēju sūdzības neietilpst šo pantu materiāltiesiskajā tvērumā, ka iesniedzēji nav izsmēluši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus un ka daļa no iesniedzējiem nav uzskatāmi par “cietušajiem” Konvencijas 34.panta izpratnē. Taču Tiesa šiem valdības argumentiem nepiekrita un turpināja šīs iesniedzēju sūdzības skatīt pēc būtības. Proti, Tiesa secināja, ka iesniedzēju sūdzības bija tieši saistītas ar iespējami diskriminējošu attieksmi pieejai izglītībai, kas balstīta uz šo personu dzimto valodu. Tādēļ, līdzīgi kā *Beļģijas lingvistikas* lietā, arī šajā lietā Tiesa secināja, ka iesniedzēju sūdzības nebija ārpus Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu tvēruma. Vienlaikus Tiesa uzsvēra, ka šāds secinājums nenozīmē, ka personām būtu tiesības izvēlēties valodu, kādā apgūt izglītību. Attiecībā uz valdības argumentu, ka iesniedzēji neviens nebija vērsušies ar pieteikumiem Satversmes tiesā, lai paši aktīvi aizsargātu savas tiesības, Tiesa secināja, ka identisku jautājumu Satversmes tiesa jau bija vērtējusi, izskatot lietu, kuras pamatā bija Saeimas deputātu pieteikums. Atsaucoties uz Satversmes tiesas praksi, atbilstoši kurai tā noraida personu konstitucionālās sūdzības par jautājumiem, ko Satversmes tiesa jau vienreiz ir skatījusi (*res judicata*), Tiesas ieskatā, iesniedzējiem nebija jāsniedz pašiem savas konstitucionālās sūdzības, apstrīdot šīs lietas pamatā esošā normatīvā regulējuma atbilstību Satversmei. Savukārt attiecībā uz valdības argumentu, ka iesniedzējus-vecākus nevar uzskatīt par iespējama Konvencijas pārkāpuma upuriem, Tiesa atsaucās uz savu iepriekšējo metodoloģiju *Beļģijas lingvistikas* un citās lietās⁹ un secināja, ka šajā lietā iesniedzēju-vecāku sūdzības nebūtu noraidāmas.

Izskatīšana pēc būtības:

Pievēršoties iesniedzēju sūdzību par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu pārkāpumu būtībai, Tiesa vērtēja, vai konkrētajā gadījumā

⁸ *Ádám un citi pret Rumāniju* (iesniegumi Nr. 81114/17, 49716/18, 50913/18 un citi), 2020.gada 13.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

⁹ Skatīt, piemēram, arī *Grišankova un Grišankovs pret Latviju* (iesniegums Nr.36117/02), 2003.gada 13.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

normas, ar kuru ieviests 2018.gada izglītības reformas posms, radīja diskrimināciju uz valodas pamata. Pirmkārt, Tiesa, atsaucoties uz iesniedzēju pašu sniegto informāciju un Satversmes tiesas secinājumiem attiecībā uz 2018.gada izglītības reformas posma ietekmi uz valsts un pašvaldību skolām, kā arī citiem apsvērumiem, uzsvēra, ka tas, vai radīta atšķirīga attieksme, nebūtu vērtējams no personu etniskās izcelsmes vai valstspiederības perspektīvas, bet gan tieši no valodas skatupunkta. Tāpat Tiesa ņēma vērā, ka 2018.gada izglītības reformas posms bija vērsts uz nepieciešamību atjaunot latviešu valodas kā mācību valodas lietojumu valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, kā arī uz nepieciešamību novērst segregētu izglītības sistēmu, kas pastāvēja PSRS okupācijas laikā. Tomēr Tiesa uzsvēra, ka tai objektīvas izvērtēšanas nolūkā ir jāņem vērā ne tikai šī reformas posma mērķi, bet arī salīdzināmās situācijas kopumā, kas pieprasīja vērtēt arī aspektus, uz kuriem bija norādījuši iesniedzēji, tostarp apstākli, ka līdz ar 2018.gada reformas posma ieviešanu viņi izglītību ieguva līdzīgās mācību programmās, kas vairs neparedzēja īpašus izņēmumus skolēniem, kuri iepriekš apguva izglītību atbilstoši mazākumtautību programmām. Līdz ar to Tiesa secināja, ka skolēni, kuri pirms 2018.gada grozījumiem izglītību ieguvuši krievu valodā, un skolēni, kuri izglītību turpināja iegūt latviešu valodā, atradās salīdzināmos apstākļos, un attiecībā uz viņiem pastāvēja atšķirīga attieksme.

Otrkārt, Tiesa vērtēja, vai šai atšķirīgai attieksmei bija leģitīms mērķis. Plaši atsaucoties uz Satversmes tiesas spriedumiem, kuros tika detalizēti analizēti vairāki izglītības reformas posmi, un ņemot vērā Latvijas īpašos vēsturiskos apstākļus, kas izveidojušies valsts ilgstošas okupācijas un PSRS īstenoto rusifikācijas politiku rezultātā, Tiesa secināja, ka konkrētajā gadījumā šai atšķirīgai attieksmei bija vairāki leģitīmie mērķi. Proti, valsts valodas aizsardzība un tās lietojuma veicināšana un nepieciešamība nodrošināt ikvienam izglītojamam pieejamu vienotu izglītības sistēmu. Savā vērtējumā par pirmo leģitīmo mērķi Tiesa īpaši uzsvēra, ka Latvija, līdzīgi kā vēl dažas Eiropas Padomes dalībvalstis, ir izvēlējusies piešķirt valsts valodas statusu vienai konkrētai valodai – latviešu valodai –, kuras konstitucionālais statuss ir atspoguļots arī Satversmē. Proti, latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda Latvijā ir daļa no Latvijas konstitucionālām vērtībām, līdzīgi kā valsts teritorija un karogs. Turklāt, atsaucoties uz Satversmes tiesas vērtējumu par dažādiem izglītības reformas posmiem Latvijā, Eiropas Komisijas par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisijas) viedokli par Latviju un Minoritāšu konvencijas Konsultatīvās komitejas viedokli par citām valstīm, Tiesa secināja, ka nepieciešamība uzlabot valsts valodas prasmes var tikt uzskatīta par leģitīmu mērķi, ko bija apstiprinājusi arī Eiropas Savienības Tiesa lietā *Cilēvičs un citi*.¹⁰ Savukārt vērtējumā par otro izvirzīto leģitīmo mērķi – nepieciešamība nodrošināt vienotu izglītības sistēmu bez segregācijas – Tiesa atsaucās uz savu iepriekšējo judikatūru, uzsverot, ka lieta *Valiullina un citi pret Latviju* būtiski atšķiras no Tiesas iepriekš skatītajām lietām par segregācijas izglītībā jautājumiem. Proti, Tiesa norādīja, ka šajā lietā, atšķirībā no tās iepriekš skatītajām lietām, Latvijā īstenotais 2018.gada izglītības reformas posms bija tieši vērsts uz to, lai novērstu segregāciju, tādējādi Latvijai rīkojoties atbilstoši tās pozitīvajam pienākumam.

Visbeidzot Tiesa sniedza vērtējumu par 2018.gadā īstenotās izglītības reformas samērīgumu ar izvirzītajiem leģitīmajiem mērķiem. Tiesa atkārtoti atzīmēja, ka 2018.gada izglītības reformas posms bija vērsts uz latviešu valodas kā mācību valodas proporcijas palielinājumu izglītības sistēmā, kad tās lietojums izglītības sistēmā okupācijas rezultātā bija ievērojami ierobežots vairāk nekā 50 gadus. Tiesa atzina, ka pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas Latvija sastapās ar ievērojamiem izaicinājumiem, organizējot savu izglītības sistēmu, lai nodrošinātu tiesības uz izglītību ikvienam, kurš bija tās jurisdikcijā. Šo

¹⁰ *Boriss Cilevičs un Citi*, C-391/20, EU:C:2022:638, Eiropas Savienības Tiesas 2022.gada 7.septembra spriedums.

izaicinājumu padarīja vēl sarežģītāku rusifikācijas politikas, ko īstenoja Latvijas okupācijas laikā, uz Latvijas teritoriju pārceļoties vai pārceļot ievērojamu personu skaitu, kuru etniskā izcelsme bija dažāda, bet kuras pamatā lietoja krievu valodu kā saziņas valodu. Arī 2018.gada reformas posms turpināja Latvijas ilgstoši īstenoto reformu, palielinot latviešu valodas lietojumu izglītībā, lai nodrošinātu vienotu izglītības sistēmu, kas spētu piedāvāt pieejamu, pieņemamu un pielāgoties spējīgu izglītību, uz ko savos nolēmumos bija norādījusi arī Satversmes tiesa. Šo apsvērumu vadīta Tiesa piekrita, ka Latvijai bija jāspēr soļi, lai labotu faktisko nevienlīdzību, kad latviešu valodas lietojums Latvijā nebija pietiekams. Tomēr līdztekus Tiesa uzsvēra, ka valstij jānodrošina, ka mazākumtautību grupām saglabājas iespējas mācīties savu valodu un saglabāt savu kultūru un identitāti, paralēli nodrošinot, ka mazākumtautībām piederošas personas prastu valsts valodu tādā līmenī, lai efektīvi piedalītos dažādos demokrātiskos procesos.

Tiesa uzsvēra, ka strīda pamatā esošie grozījumi normatīvajā regulējumā tika pieņemti 28 gadus pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas un tos nevarēja uzskatīt par neparedzamiem un pēkšņiem. Tiesa atzīmēja, ka, pieņemot 2018.gada grozījumus, notika plašas diskusijas likumprojekta izstrādes laikā. Jau 1991.gadā Izglītības likumā tika noteikts, ka Latvijā ir garantētas tiesības iegūt izglītību valsts valodā, tādējādi paredzot ikvienam izglītojamam tiesības izglītoties latviešu valodā. Turklāt Tiesa ņēma vērā, ka 2018.gada izglītības reformas posms neizslēdza krievu valodas kā mācību valodas lietojumu vispār. Proti, atbilstoši grozījumiem krievu valodu varēja turpināt izmantot kā mācību valodu noteiktā proporcijā dažādos izglītības līmeņos, un skolēni vidusskolas līmenī varēja krievu valodā apgūt priekšmetus, kas saistīti ar krievu valodu, identitāti un kultūru. Pretēji iesniedzēju apgalvojumam, Tiesa secināja, ka apstrīdētais izglītības reformas posms tika ieviests pakāpeniski, paredzot trīs gadu ciklu, kad tie stājās spēkā, un nodrošinot pietiekamas iespējas un fleksibilitāti skolēniem apgūt nepieciešamās prasmes pirms grozījumi stājās spēkā. Tiesa nepiekrita iesniedzēju apsvērumam, ka jaunākās paaudzes skolēni, kuru dzimtā valoda bija krievu valoda, prata latviešu valodu pietiekamā līmenī. Tiesas secinājumi šajā aspektā bija balstīti uz statistikas datiem, kas norādīja, ka Latvijā krievu valodā runājošie var vadīt dzīvi, nezinot un nepārvaldot latviešu valodu. Savukārt, ja skolēnu, kuru dzimtā valoda bija krievu valoda, latviešu valodas prasmes patiesi bija augstā līmenī, Tiesa nesaskatīja pamatu iesniedzēju argumentam, ka grozījumi būtu viņus nopietni skāruši. Šajā saistībā Tiesa atsaucās uz Venēcijas komisijas viedokli, ka Latvijā ir nepieciešams uzlabot iedzīvotāju latviešu valodas zināšanas. Šajā saistībā Tiesa atgādināja arī, ka jautājumi, kas skar nepieciešamību aizsargāt un spēcīnāt valsts valodu ir cieši saistīti ar valsts konstitucionālo identitāti, tāpēc, ņemot vērā, ka nebija pamata apšaubīt Satversmes tiesas vērtējumu šajos jautājumos, tas nebija Tiesas uzdevums pārskatīt Satversmes tiesas secinājumus.

Papildus Tiesa vērtēja arī iesniedzēju argumentus par alternatīviem veidiem, kādos sasniegt izvīrītos leģitīmos mērķus. Proti, iesniedzēji bija izvīrījuši argumentu, ka valsts varēja veidot sistēmu, kurā mazākumtautību bērniem būtu iespēja iegūt izglītību dzimtajā valodā, vienlaikus padziļināti apgūstot valsts valodu. Tomēr Tiesa atzīmēja, ka izglītība mazākumtautību valodā kā pamatprincips nav izplatīta Eiropas Padomes dalībvalstīs. Šajā saistībā Tiesa atsaucās uz Satversmes tiesas 2005.gada secinājumu, ka saistībā ar mazākumtautību tiesībām izglītībā nav konsensa starp Eiropas Padomes dalībvalstīm. Turklāt 2019.gadā Satversmes tiesa bija interpretējusi arī Minoritāšu konvenciju un secinājusi, ka nav pamata uzskatīt, ka valstīm būtu pienākums nodrošināt izglītības tādu modeli, kurā izglītību varētu apgūt mazākumtautības valodā, neņemot vērā konkrēto konstitucionālo sistēmu. Tiesa piekrita iesniedzēju apgalvojumam, ka šādu pieeju bija rekomendējušas dažādas organizācijas, tomēr uzsvēra, ka šīs rekomendācijas nav juridiski saistošas un valstu prakse norādīja, ka šajā jomā nav vienotas izpratnes, kas sašaurinātu

valsts rīcības brīvību. Papildus Tiesa atzīmēja arī reformas plašāko kontekstu – vēsturisko situāciju, kuras dēļ izglītība krievu valodā kļuva izplatīta Latvijas teritorijā. Proti, Tiesa atsaucās uz faktu, ka Latvija bija agresijas, prettiesiskas okupācijas un aneksijas upuris un tās teritorijā PSRS bija īstenojusi plašas rusifikācijas politiskas, iepludinot iedzīvotājus no citām kādreizējām PSRS valstīm un deportējot ievērojamu skaitu vietējo iedzīvotāju. Turklāt šajā laikā tika izveidota segregēta izglītības sistēma, kas papildus šķēla arī Latvijas sabiedrību. Pēc neatkarības atjaunošanas Latvija pakāpeniski ieviesa izglītības reformu, lai atjaunotu latviešu valodas kā vienīgās mācību valodas statusu Latvijā. Tiesa nesaskatīja pamatu secinājumam, ka iesniedzējiem būtu bijis liegts mācīties savu dzimto valodu vai saglabāt savu identitāti. Tieši pretēji, Tiesa uzsvēra, ka Latvijas īstenotie pasākumi bija mērķēti uz nepieciešamību aizsargāt latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu un nodrošināt vienotu izglītības sistēmu. Plašākā kontekstā Tiesa uzsvēra, ka reformas mērķis bija balstīts uz nepieciešamību izskaust sekas, ko bija radījusi PSRS prettiesiskā okupācija un aneksija. Arī apskatot Minoritāšu konvenciju, Tiesa atzīmēja, ka tās 14.pants neparedz pienākumu valstīm nodrošināt, ka mazākumtautībām piederošās personas var apgūt izglītību savā valodā. Lai arī Minoritāšu konvencija iedrošina valstis paredzēt mācīšanu mazākumtautību valodās un šo valodu mācīšanos, tā paredz iespēju, ka šo pienākumu valstis var īstenot ar dažādiem pasākumiem, piemēram, divvalodu vai daudzvalodu izglītības modeļos; mazākumtautību valodu klasēs valsts skolās; privātās mazākumtautību valodas skolās vai “svētdienas skoliņās”, ko organizē mazākumtautību pārstāvji paši. Apskatot plašāko starptautisko cilvēktiesību regulējumu, Tiesa secināja, ka no tā valstīm izriet pienākums nodrošināt pieejamu, pieņemamu, un piemērojamu izglītības sistēmu, kas katrā valstī var būt atšķirīga, ņemot vērā dažādus, tostarp finansiālus, apsvērumus. Tomēr no tā neizriet pienākums valstīm nodrošināt, ka personas var iegūt izglītību valodā pēc to izvēles. Tādējādi valstīm ir plaša rīcības brīvība šajā jomā.

Tādējādi Tiesa piekrita valdībai, ka 2018.gada izglītības reformas posms paredzēja pakāpenisku un saudzējošu pāreju uz mācībām valsts valodā, un, ņemot vērā augšminētos apsvērumus, secināja, ka Latvija nav pārkāpusi iesniedzēju Konvencijas 1.Protokola 2.pantā kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu garantētās tiesības.

Sprieduma spēkā stāšanās:

Ņemot vērā, ka iesniedzēji lūdza šo lietu nodot izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā, spriedums stājās spēkā 2024.gada 19.februārī, kad Tiesas tiesnešu palāta noraidīja iesniedzēju lūgumu.

5. Lietās *Džibuti un citi pret Latviju*¹¹ savās 2019.gada 11.decembrī, 2020.gada 24.februārī un 2020.gada 13.maijā iesniegtajās sūdzībās Tiesai, atsaucoties uz Konvencijas 8.pantā, 1.Protokola 2.pantā gan atsevišķi, gan kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu garantētajām tiesībām, iesniedzēji apgalvoja, ka 2018.gadā īstenotais izglītības reformas posms, kas paredzēja latviešu valodas kā mācību valodas proporcijas palielināšanu privātajās izglītības iestādēs, skārusi viņu kā mazākumtautībām piederošu ģimeņu tiesības uz izglītību mazākumtautību valodā – krievu valodā. Iesniedzēji apgalvoja, ka 2018.gadā īstenotais reformas posms ierobežoja iesniedzēju-bērnu tiesības uz pieeju izglītībai un diskriminēja viņus valodas dēļ. Tiesas secinājumi šajā lietā balstījās uz tās spriedumā lietās *Valiullina un citi pret Latviju* sniegto vērtējumu par 2018.gada izglītības reformas posmu un papildināja to, ciktāl attiecināms uz privātajām izglītības iestādēm.

---

¹¹ *Džibuti un citi pret Latviju* (iesniegumi Nr.225/20, Nr.11642/20 un Nr.21815/20), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023.gada 16.novembra spriedums.

Pieņemamības stadija:

Sākumā Tiesa pievērsās iesniedzēju sūdzībām par iespējamu Konvencijas 8.panta pārkāpumu, piekrītot valdībai, ka šīs iesniedzēju sūdzības nav pieņemamas izskatīšanai pēc būtības, jo viņi nebija izsmēlušī nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Proti, viens no iesniedzējiem vispār nebija lūdzis Satversmes tiesu vērtēt strīda pamatā esošo tiesību normu atbilstību tiesībām uz privātās vai ģimenes dzīves neaizskaramību. Savukārt pārējie četri iesniedzēji savos pieteikumos Satversmes tiesai nebija snieguši pietiekamu juridisko pamatojumu apstrīdēto normu neatbilstībai Satversmei, kā arī nebija ievērojuši citas Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības. Vērtējot šo aspektu, Tiesa īpaši atsaucās uz tās iepriekšējiem secinājumiem lietā *Ēcis pret Latviju*, paskaidrojot, ka situācijā, kad Satversmes tiesa ir atteikusies ierosināt lietu pēc konstitucionālās sūdzības, jo persona nav izpildījusi Satversmes tiesas likumā noteiktos lietu pieņemamības kritērijus, Tiesa ierasti uzskatīs, ka persona nav izsmēlusi nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Savukārt, ja Satversmes tiesa vismaz daļēji būs sniegusi vērtējumu par personas sūdzību būtību, Tiesa uzskatīs, ka iesniedzējs bija sniedzis pietiekamas iespējas nacionālajai tiesai novērst personas iespējamu tiesību pārkāpumu, un līdz ar to arī secinās, ka nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi ir izsmelti. Tā kā par atlikušo četru iesniedzēju pieteikumos ietvertajām sūdzībām šajā aspektā Satversmes tiesa atteicās ierosināt tiesvedību Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamu Konvencijas 8.panta pārkāpumu, jo viņi nebija izsmēlušī nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus.

Turpinājumā Tiesa pievērsās iesniedzēju sūdzībām par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta pārkāpumu. Līdzīgi kā lietās *Valiullina un citi pret Latviju*, arī lietās *Džibuti un citi pret Latviju* Tiesa piekrita valdības nostājai, ka iesniedzēju sūdzības neietilpst šīs normas materiāltiesiskajā tvērumā, jo šī norma negarantē personām tiesības izvēlēties, kādā valodā iegūt izglītību. Līdz ar to valstij nav pienākuma nodrošināt izglītojamajiem iespējas izvēlēties mācību valodu, kas nav valsts valoda. Ņemot vērā, ka latviešu valoda ir vienīgā valsts valoda Latvijā un skolēni arī turpmāk varēja iegūt izglītību šajā valodā, kā arī to, ka iesniedzēji nebija pierādījuši, ka 2018.gada grozījumi nelabvēlīgi ietekmēja viņu iespējas iegūt izglītību, Tiesa secināja, ka iesniedzēju sūdzības šajā daļā nav pieņemamas izskatīšanai pēc būtības. Tiesa īpaši pievērsās Satversmes tiesas spriedumam lietā Nr.2018-22-01,¹² atzīmējot, ka šajā lietā Satversmes tiesa secināja, ka norma, kas noteic, ka privātajās izglītības iestādēs vispārējo izglītību un profesionālo izglītību pamatizglītības un vidējās izglītības pakāpē iegūst valsts valodā, ierobežo personas Satversmes 112.panta pirmajā teikumā (tiesības uz izglītību) kopsakarā ar Satversmes 114.pantu (mazākumtautību tiesības) noteiktās tiesības, turpinājumā vērtējumu sniedzot tieši no mazākumtautību tiesību perspektīvas. Ņemot vērā šādu Satversmes tiesas pieeju, Tiesa secināja, ka attiecībā uz mazākumtautību tiesībām uz izglītību Satversme paredz augstāku aizsardzības līmeni nekā Konvencija, un šāda pieeja ir pilnībā atbilstoša Konvencijas 53.pantam. Vienlaikus Tiesa uzsvēra, ka Satversmes tiesas secinājumi nevar paplašināt Konvencijas 1.Protokola 2.panta materiāltiesisko tvērumu, kas negarantē tiesības izvēlēties valodu, kādā iegūt izglītību. Šādu apsvērumu vadīta Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta pārkāpumu.

Visbeidzot Tiesa pievērsās iesniedzēju sūdzībām par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu garantēto tiesību pārkāpumu. Līdzīgi kā lietā *Valiullina un citi pret Latviju*, savos apsvērumos valdība bija izvirzījusi vairākus argumentus, kādēļ iesniedzēju sūdzības nebūtu pieņemamas izskatīšanai pēc būtības. Proti, valdība argumentēja, ka iesniedzēju sūdzības neietilpst šo pantu materiāltiesiskajā tvērumā,

¹² Satversmes tiesas 2019.gada 13.novembra spriedums lietā Nr.2018-22-01.

ka iesniedzēji nav izsmēluši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus un ka daļa no iesniedzējiem (vecāki) nav uzskatāmi par “cietušajiem” Konvencijas 34.panta izpratnē. Taču Tiesa norādīja, ka tā identiskus valdības argumentus jau ir izvērtējusi lietās *Valiullina un citi pret Latviju*, noraidot tos. Tāpēc arī lietās *Džibuti un citi pret Latviju* Tiesa tos noraidīja.¹³

Izskatīšana pēc būtības:

Pirms pievēršanās konkrēto iesniedzēju sūdzību būtībai, Tiesa vispirms izteica vairākas vispārējas atziņas par tiesību uz izglītību raksturu un diskriminācijas aizlieguma principu. Tiesa atgādināja, ka tiesību uz izglītību vispārējie principi ir izklāstīti tās spriedumā lietā *Valiullina un citi pret Latviju* un ka Tiesa jau ir secinājusi, ka šo tiesību īstenošanā, lai arī nepastāv atkāpe no pienākuma sabalansēt indivīda intereses un sabiedrības uzskatus, indivīda intereses ir pakārtotas plašākās grupas viedoklim, ciktāl tiek nodrošināta godīga un piemērota attieksme pret mazākumtautībām piederošām personām un vairākuma pozīcija netiek izmantota ļaunprātīgi. Tāpat Tiesa uzsvēra, ka demokrātiskā sabiedrībā tiesības uz izglītību ir neatņemama daļa no cilvēktiesību attīstības, kas vienlaikus ir arī viens no galvenajiem modernas valsts sniegtajiem pakalpojumiem. Turklāt izglītības sistēmas uzturēšana un izveide ir sarežģīta, pieprasa daudz resursu no valsts, un tāpēc tieši valsts pati var vislabāk izvērtēt sabiedrības nepieciešamību un valsts resursu balansu kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai. Pievēršoties izvērtējumam par atšķirīgu attieksmi lietās, kas saistītas ar tiesībām uz izglītību, Tiesa uzsvēra, ka konkrēto iesniedzēju etniskā piederība un dzīves gājums ir atšķirīgi, taču kopīgais iesniedzēju sūdzībās bija tas, ka Tiesai un pieteikumā Satversmes tiesai viņi uzstāja, ka diskrimināciju veidojot atšķirīgā attieksme valodas lietošanā. Tādēļ Tiesa nolēma lietu izskatīt tikai par sūdzībām par iespējamu diskrimināciju uz valodas pamata. Vērtējot, vai konkrētajā gadījumā tika pieļauta diskriminācija uz valodas pamata, Tiesa norādīja, ka tai ir jāpārlicinās par to, ka salīdzināmās grupas – skolēni, kuru dzimtā valoda ir krievu, un skolēni, kuru dzimtā valoda ir latviešu, – atrodas salīdzināmos apstākļos. Tiesa atgādināja, ka noteiktos gadījumos no Konvencijas izrietošie pozitīvie pienākumi var prasīt atšķirīgu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošām grupām un fakts, ka skolēniem ir atšķirīgas dzimtās valodas, varētu prasīt atšķirīgu attieksmi. Tiesa atzīmēja, ka arī arguments, ka visi skolēni atrodas vienādos apstākļos, jo ikviens no viņiem vēlās piekļūt izglītības sistēmai noteiktā valstī, ir pamatots. Ņemot vērā minēto, Tiesa uzskatīja, ka lieta jāizskata, raugoties no skolēnu tiesībām uz piekļuvi izglītības sistēmai Latvijā, ievērojot to, ka Latvijas tiesības īpaši aizsargā latviešu valodu kā valsts valodu un nepiešķir īpašu statusu citām valodām, kā arī faktu, ka Konvencija neparedz tiesības uz pieeju izglītības sistēmai kādā noteiktā valodā.

Pievēršoties iesniedzēju sūdzībām, Tiesa secināja, ka skolēni, kuru dzimtā valoda ir krievu, un skolēni, kuru dzimtā valoda ir latviešu, atrodas salīdzināmos apstākļos, jo abu grupu skolēni uzsākuši mācības privātajās izglītības iestādēs un pēc tam, kad 2018.gada grozījumi stājās spēkā, abu grupu skolēni izglītību ieguva līdzīgās mācību programmās. Tālāk Tiesa secināja, ka starp grupām pastāvēja atšķirīga attieksme, jo ar grozījumiem tika izbeigts Latvijas tiesībās pastāvošais izņēmums, kas paredzēja, ka skolēni, kuru dzimtā valoda ir krievu, varēja izglītību daļēji iegūt krievu valodā. Tomēr Tiesa atgādināja, ka atšķirīgā attieksme, kas balstās uz valodu, ir pieļaujama, ja tā noteikta leģitīma mērķa labad un ir samērīga. Vērtējot, vai konkrētajai atšķirīgai attieksmei bija leģitīms mērķis, Tiesa līdzīgi kā lietā *Valiullina un citi pret Latviju* secināja, ka konkrētajā gadījumā atšķirīgai attieksmei bija divi leģitīmi mērķi – valsts valodas aizsardzība un tās lietojuma veicināšana, kā arī nepieciešamība nodrošināt ikvienam izglītojamam pieejamu vienotu izglītības sistēmu un

¹³ Plašāk aicinām skatīt aprakstu par Tiesas secinājumiem lietā *Valiullina un citi pret Latviju*.

novērst PSRS okupācijas laikā pastāvējušo segregāciju izglītības sistēmā. Vienlaikus Tiesa pievērsās iesniedzēju argumentam, ka pirms 2018.gada reformas posma privātās izglītības iestādes esot varējušas izvēlēties mācību programmas un pašas noteikt valsts un mazākumtautības valodas lietojuma proporciju. Izvērtējot šo iesniedzēju argumentu, Tiesa atsaucās uz Satversmes tiesas lietu Nr.2018-22-01, kurā tika plaši analizēts normatīvais regulējums, kas attiecās uz privātajām izglītības iestādēm. Tiesa norādīja, ka iesniedzēji nebija izvirzījuši argumentu, ka kādi Satversmes tiesas secinājumi būtu nepamatoti vai patvaļīgi, un, ievērojot subsidiaritātes principu, Tiesai nebija pamata atkāpties no Satversmes tiesas secinājuma, ka privātās izglītības iestādes iekļaujas valsts izglītības sistēmā un ir pakļautas vienotajām valsts noteikto vispārējās izglītības standartu prasībām, kas tā bija arī pirms 2018.gada reformas posma. Ņemot vērā minēto, Tiesa secināja, ka lietā *Valiullina un citi pret Latviju* identificētie legītimie mērķi ir piemērojami arī attiecībā uz privātajām izglītības iestādēm.

Turpinājumā Tiesa sniedza vērtējumu par 2018.gadā īstenotā izglītības reformas posma samērīgumu ar izvirzītajiem legītimajiem mērķiem. Savā vērtējumā Tiesa plaši atsaucās uz secinājumiem lietā *Valiullina un citi pret Latviju* un izvērtēja, vai šie secinājumi ir vienlīdz attiecināmi arī uz privātajām izglītības iestādēm. Tā Tiesa vērsa uzmanību, ka secinājums, ka valsts ir tiesīga īstenot pasākumus, lai labotu vēsturisku apstākļu rezultātā radītās faktiskās nevienlīdzības latviešu valodas lietojumam izglītībā, vienlaikus nodrošinot mazākumtautību tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, kultūru un identitāti, ir attiecināms arī uz privātajām izglītības iestādēm. Savukārt, izvērtējot iesniedzēju argumentu, ka 2018.gada grozījumi neesot bijuši paredzami, Tiesa atgādināja savus iepriekšējos secinājumus, ka jau iepriekšējie grozījumi, kas saistīti ar mācību valodu, bija piemērojami privātajām izglītības iestādēm. Turklāt no atsevišķu iesniedzēju sūdzībām izrietēja, ka privātās izglītības iestādes jau pirms 2018.gada grozījumiem īstenoja daļu tās programmas latviešu valodā. Tādēļ 2018.gada grozījumus nevar uzskatīt par neparedzamiem un pēkšņiem arī attiecībā uz privātajām izglītības iestādēm. Tāpat Tiesa secināja, ka 2018.gada grozījumi joprojām paredzēja gan iespēju izmantot krievu valodu kā mācību valodu, gan iespējas apgūt mazākumtautību kultūru un vēsturi. Tiesa uzsvēra, ka Eiropā nav vienprātības attiecībā uz tiesībām iegūt izglītību dzimtajā valodā, kas nav valsts valoda, un dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība šajā jautājumā. Tiesa secināja, ka Latvija šo rīcības brīvību nebija izmantojusi patvaļīgi un tās veiktie pasākumi bija samērīgi, ievērojot nepieciešamību nodrošināt vienotu izglītības sistēmu un aizsargāt un veicināt latviešu valodas lietošanu, lai atbalstītu vienlīdzīgu piekļuvi Latvijas izglītības sistēmai. Tāpat Tiesa izcēla kā nozīmīgu Satversmes tiesas secināto, ka krievu valodā runājošie Latvijā baudīja lingvistisko pašpietiekamību, proti, varēja dzīvot Latvijā nepārzinot latviešu valodu. Tiesa atzīmēja – tādēļ, ka tiesības uz izglītību ir jānodrošina gan valsts, gan neatkarīgajās skolās vienādi, kā arī paturot prātā izglītības kā sabiedriskā pakalpojuma būtisko nozīmi cilvēktiesību stiprināšanai, apstāklim, ka izglītība notika privātajā izglītības iestādē nav izšķirošas nozīmes. Turklāt Tiesa atsaucās uz tās iepriekšējo secinājumu, ka arī privātās izglītības iestādes ietilpst valsts kopējā izglītības sistēmā, īsteno vienotiem standartiem pakļautu izglītības programmu, kuru pabeidzot skolēni iegūst tādas pašas atestātus kā skolēni valsts un pašvaldības izglītības iestādēs, un arī privātās izglītības iestādes izglītības programmu īstenošanai saņem valsts un pašvaldību finansējumu. Ņemot vērā šos apsvērumus, Tiesa secināja, ka tās apsvērumi lietā *Valiullina un citi pret Latviju* ir vienlīdz attiecināmi uz privātajām izglītības iestādēm un tādēļ nav noticis iesniedzēju tiesību pārkāpums.

Noslēgumā Tiesa pievērsās arī iesniedzēju argumentam par atšķirīgo attieksmi starp skolēniem, kuri izglītību ieguvuši krievu valodā, un skolēniem, kuri izglītību turpina iegūt kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām vai tādās valsts valodā, kurai ar Latviju ir

noslēgts divpusējs vai daudzpusējs starptautiskais līgums. Atbildot uz šo iesniedzēju argumentu, Tiesa atkārtoti uzsvēra, ka valstīm ir plaša rīcības brīvība, nosakot mācību valodu, kas attiecināma arī uz svešvalodu apguvi. Turklāt Eiropas Savienības dalībvalsts lēmums veicināt citu Eiropas Savienības oficiālo valodu apguvi nevar tikt uzskatīts par patvaļīgu vai acīmredzami nepamatotu. Tāpēc, lai arī Tiesa atzina, ka starp skolēniem, kuri izglītību ieguvuši krievu valodā, un skolēniem, kuri izglītību turpina iegūt kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām, ir konstatējama atšķirīga attieksme, Tiesa secināja, ka arī šajā aspektā nav noticis iesniedzēju tiesību pārkāpums, jo Latvijas lēmums veicināt Eiropas Savienības oficiālo valodu apguvi bija pamatots un nepieciešams, lai dotu iespēju izglītojamajiem gūt labumu no Latvijas dalības Eiropas Savienībā. Savukārt attiecībā uz salīdzinājumu starp skolēniem, kuri izglītību ieguvuši krievu valodā, un skolēniem, kuri izglītību turpina iegūt tās valsts oficiālajā valodā, ar kuru Latvijai noslēgts divpusējs vai daudzpusējs līgums, Tiesa secināja, ka starp šīm divām grupām nav konstatējama atšķirīga attieksme.

Sprieduma spēkā stāšanās:

Ņemot vērā, ka iesniedzēji lūdza šo lietu nodot izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā, spriedums stājās spēkā 2024.gada 19.februārī, kad Tiesas tiesnešu palāta noraidīja iesniedzēju lūgumu.

II.2.LĒMUMI¹⁴

6. Lietā *Šteina pret Latviju*¹⁵ savā 2017.gada 19.janvāra iesniegumā Tiesai, atsaucoties uz Konvencijas 2.panta (tiesības uz dzīvību) grantētajām tiesībām, iesniedzēja sūdzējās, ka Latvija nav izpildījusi savus no Konvencijas 2.panta izrietošos pienākumus aizsargāt personu tiesības uz dzīvību un nodrošināt efektīvu nāves apstākļu izmeklēšanu. Iesniedzēja uzskatīja, ka viņas tēva tiesību uz dzīvību pārkāpumu radīja apstākļi, ka psihoneiroloģiskās ārstniecības iestādes, kurā uzturējās viņas tēvs, personāls neveica visus nepieciešamos pasākumus, lai preventīvi aizsargātu viņas tēva dzīvību un veselību. Tāpat iesniedzēja uzskatīja, ka Latvijā nebija izstrādāts pietiekami efektīvs regulējums medicīnas personāla rīcībai un reakcijai gadījumā, kad starp psihoneiroloģiskās slimnīcas pacientiem rodas konflikti, kuru rezultātā izdarīti miesas bojājumi un iestājusies nāve. Visbeidzot iesniedzēja uzskatīja, ka pārkāptas viņas tēva tiesības uz dzīvību, jo nacionālās iestādes neveica pietiekami efektīvu izmeklēšanu un nesauca ārstniecības personālu pie atbildības.

Tiesa visupirms, atsaucoties uz savu iedibināto judikatūru, norādīja, ka izskatāmajā lietā nekas neliecināja par to, ka ārstniecības iestāde un tās personāls zināja par iesniedzējas tēva iespējamo veselības vai dzīvības apdraudējumu, uzturoties psihoneiroloģiskajā slimnīcā, bet neveica pietiekamus preventīvos pasākumus, lai viņa dzīvību aizsargātu. Tā kā iesniedzējas tēva un cita psihoneiroloģiskās slimnīcas iemītnieka strīds bija pēkšņs un nejaušs Tiesa secināja, ka iesniedzējas sūdzība par ārstniecības personāla proaktīvas rīcības trūkumu, lai pasargātu viņas tēvu, bija acīmredzami nepamatota.

Otrkārt, Tiesa pievienojās valdības argumentam, ka iesniedzējas sūdzība par valsts pienākumu nodrošināt efektīvu nacionālo regulējumu, kas pieprasītu ārstniecības iestādēm

---

¹⁴ Atšķirībā no Tiesas spriedumiem, kuru pasludināšanas datums, nevis pieņemšanas datums, ir noteicošais, Tiesas lēmumi Tiesas tiešsaistes vietnē HUDOC tiek kārtoti pēc to pieņemšanas datuma, lai gan faktiski lēmumi tiek pasludināti aptuveni trīs līdz četras nedēļas vēlāk. Tādēļ šajā pielikumā ir norādīti gan lēmumu pieņemšanas, gan pasludināšanas datumi.

¹⁵ *Šteina pret Latviju* (iesniegums Nr.7463/17), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023.gada 11.maija lēmums, pasludināts 2023.gada 1.jūnijā.

īstenot pasākumus, lai aizsargātu pacientu dzīvību, būtu noraidāma kā acīmredzami nepamatota. Tiesa piekrita valdībai, ka konkrētās lietas apstākļu gaismā nebija pamata uzskatīt, ka ārstniecības personāla rīcība būtu bijusi nepietiekama, ka ārstniecības personāls būtu apzināti apdraudējis iesniedzējas tēvu vai konkrētajā slimnīcā vai medicīnas nozarē būtu pastāvējušas sistēmiskas problēmas, kas būtu liegušas iesniedzējas tēvam saņemt nepieciešamo medicīnisko palīdzību. Tāpat Tiesa secināja, ka lietas apstākļi nenorādīja, ka ārstniecības personāls būtu acīmredzami liedzis iesniedzējas tēvam nepieciešamo neatliekamo medicīnisko palīdzību, apzinoties, ka tās nesniegšana varētu radīt dzīvības apdraudējumu. Tiesa uzsvēra, ka Konvencijas 2.pantā ietvertais substantīvais pienākums, kas paredz, ka valstīm ir jāuzņemas atbildība par iespējamu medicīnas personāla nolaidību, ir piemērojams īpašos (*exceptional*) apstākļos. Savukārt izskatāmajā lietā, kad ārstniecības personāla iespējami nepietiekamā rīcība, ko, iespējams, varētu uzskatīt par ārstniecības personāla cilvēcisku kļūdu, būtu sasniegusi tādu līmeni, kas pieprasītu valstij uzņemties atbildību. Attiecīgi, Tiesa šo iesniedzējas sūdzību arī noraidīja kā acīmredzami nepamatotu.

Treškārt, pievēršoties iesniedzējas sūdzības daļai par iesniedzējas tēva nāves apstākļu izmeklēšanas efektivitāti, Tiesa atsaucās uz savu iepriekšējo judikatūru, atbilstoši kurai valstīm ir no Konvencijas 2.panta izrietošs pienākums veidot nacionālo tiesību sistēmas, kas spēj noskaidrot personu nāves apstākļus un saukt personas pie atbildības. Tā kā izskatāmās lietas apstākļos nekas neliecināja par to, ka iesniedzējas tēva nāve būtu iestājusies ārstniecības personāla ļaunprātīgas rīcības rezultātā, Tiesa uzsvēra, ka šādā situācijā krimināltiesisks mehānisms nav obligāti nepieciešams. Tiesa atsaucās uz to, ka nacionālā līmenī psihoneiroloģiskās slimnīcas pacientu, kurš iesniedzējas tēvam uzbruka, atzina par vainīgu tādu miesas bojājumu nodarīšanā, kas pārkāpēja neuzmanības rezultātā noveda līdz cietušā nāvei, un viņam tika piemēroti medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi. Turklāt iespējamu ārstu bezdarbību un nolaidību nacionālās iestādes vērtēja vēl viena kriminālprocesa ietvaros, attiecībā uz kuru iesniedzēja nebija izvirzījusi argumentus par iespējamiem trūkumiem izmeklēšanas neatkarībā. Iesniedzēja šajā izmeklēšanā piedalījās, un kriminālprocesi uzsāka nekavējoties pēc iesniedzējas mātes iesnieguma par iespējamu medicīnas personāla nolaidību, tāpēc iesniedzējas argumentu, ka kriminālprocesi uzsāka novēloti, Tiesa atzina par nepamatotu. Tāpat Tiesa nepiekrita iesniedzējas apgalvojumam, ka izmeklēšana bija neefektīva vai virspusēja, secinot, ka izmeklēšanu iestādes pabeidza savlaicīgi – 2 gadu laikā. Līdz ar to Tiesa secināja, ka kriminālprocesā par iespējamu medicīnas personāla nolaidību izmeklēšana bija pienācīga, bet iesniedzējas sūdzība šajā saistībā būtu noraidāma kā acīmredzami nepamatota.

Līdztekus Tiesa atgādināja par citiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, kas iesniedzējai šajā lietā bija. Proti, pretēji iesniedzējas apgalvojumam, Tiesa, atsaucoties uz tās iepriekšējo judikatūru, uzskatīja, ka iesniedzējai bija iespēja civiltiesiskā kārtā prasīt kompensāciju no slimnīcas vai konkrētā ārstniecības personāla. Tā kā iesniedzēja šo tiesību aizsardzības līdzekli nebija izmantojusi Tiesa secināja, ka iesniedzējas sūdzība būtu noraidāma arī nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizmēģināšanas dēļ.

7. Lietā *Gapoņenko pret Latviju*¹⁶ savā 2018.gada 22.jūnija iesniegumā Tiesai, atsaucoties uz Konvencijas 5.panta 1.punkta (c) apakšpunktu un 3.punktu (tiesības uz personisko brīvību, apcietinājuma pamatojums), iesniedzējs sūdzējās, ka nacionālās tiesas, lemjot par apcietinājuma piemērošanu un pagarināšanu, nebija sniegušas pietiekamu pamatojumu apcietinājuma nepieciešamībai. Savukārt, atsaucoties uz Konvencijas 10.pantu (izteiksmes

¹⁶ *Gapoņenko pret Latviju* (iesniegums Nr. 30237/18), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023.gada 23.maija lēmums, pasludināts 2023.gada 15.jūnijā.

brīvība), iesniedzējs apgalvoja, ka apcietinājums viņam tika piemērots kā sods par viņa politisko darbību, tādējādi it kā nepamatoti ierobežojot viņa tiesības publiski paust savus uzskatus.

Tiesa visupirms izvērtēja valdības celto iebildumu, ka iesniedzējs ir ļaunprātīgi izmantojis individuālās sūdzības iesniegšanas tiesības, jo savā iesniegumā bija apzināti lietojis aizskarošus un aizvainojošus apzīmējumus un izteicienus, kas bija vērsti pret Latvijas valsti un valsts iestādēm. Tiesa, atsaucoties uz savu judikatūru, atgādināja, ka dažādu kaitinošu, apvainojošu vai provocējošu izteikumu izmantošana sarakstē ar Tiesu var tikt uzskatīta par ļaunprātīgu individuālās sūdzības iesniegšanas tiesību izmantošanu, neatkarīgi no tā, vai izteikumi ir vērsti pret valsti-atbildētāju, tās iestādēm, pārstāvjiem tiesvedībā Tiesā, pašu Tiesu, tās tiesnešiem vai Tiesas Sekretariātu un tā darbiniekiem. Tomēr šajā lietā Tiesa neuzskatīja par nepieciešamu vērtēt valdības iebildumu pēc būtības, jo iesniedzēja sūdzības jebkurā gadījumā bija nepieņemama izskatīšanai pēc būtības.

Pievēršoties iesniedzēja sūdzībai par viņam piemērotā apcietinājuma pamatotību, Tiesa atgādināja, ka Konvencijas 5.panta 1.punkta (c) apakšpunkts un 3.punkts ir vērtējami kopsakarā, kā arī uzsvēra tās judikatūrā nostiprinātos pamatprincipus attiecībā uz “pietiekamu aizdomu” esību apcietinājuma sākotnējai piemērošanai un vēlākai pagarināšanai. Pievēršoties izskatāmajai lietai, Tiesa atzīmēja, ka gan izmeklēšanas tiesnesis, gan Rīgas apgabaltiesa savos lēmumos bija norādījuši uz pamatotām aizdomām, ka iesniedzējs varētu būt izdarījis viņam inkriminētos noziedzīgos nodarījumus. Arī pats iesniedzējs neapstrīdēja to, ka viņš bija publikāciju, par kurām pret viņu tika ierosināts kriminālprocess, autors. Turklāt Tiesa secināja, ka Rīgas apgabaltiesas lēmumi bija pamatoti ar tādiem materiāliem kā: kratīšanas protokoli; dokumentu kopijas; un paša iesniedzēja paskaidrojumi. Tāpēc, ņemot vērā, ka izskatāmajā lietā nebija saskatāmas patvaļas pazīmes, Tiesa piekrita, ka kriminālprocesa materiālos bija iegūti pietiekami un objektīvi pierādījumi pret iesniedzēju.

Tiesa uzsvēra, ka papildus aizdomām, ka persona varētu būt izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, sākotnēji piemērojot apcietinājumu, kompetentajām tiesām ir jānorāda papildu iemesli apcietinājuma nepieciešamībai. Viens no šādiem iemesliem ir risks, ka persona, atrodoties brīvībā, varētu izdarīt jaunus noziedzīgus nodarījumus, uz ko savā lēmumā bija atsaukusies arī Rīgas apgabaltiesa. Tomēr Tiesa uzsvēra, ka Konvencija nepieļauj izmantot šādu iemeslu vispārējas prevencijas nolūkos, piemēram, pret personām ar noslieci uz recidīvu, jo personas brīvība var tikt ierobežota tikai gadījumos, kad iestāžu rīcībā ir informācija par kāda konkrēta noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas riskiem. Tomēr, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus, kriminālprocesa materiālus un noziedzīgos nodarījumus, par kuru izdarīšanu iesniedzējs tika turēts aizdomās – nacionālā un etniskā naida vai nesaticības izraisīšana un darbības nolūkā palīdzēt ārvalstij vērsties pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību, valsts varu, valsts iekārtu vai valsts drošību – Tiesa piekrita Rīgas apgabaltiesas lēmuma motivācijai, nesaskatot tajā patvaļas pazīmes. Līdz ar to Tiesa secināja, ka iesniedzēja sūdzība par iespējamu Konvencijas 5.panta 1.punkta (c) apakšpunkta pārkāpumu neradīja pamatotas aizdomas, ka pārkāpums varētu būt noticis.

Vērtējot iesniedzēja sūdzību par Konvencijas 5.panta 3.punkta ievērošanu, Tiesa atzīmēja, ka 2018.gada 20.aprīlī iesniedzēju aizturēja un viņam piemēroja apcietinājumu, bet 2018.gada 23.augustā viņu ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu atbrīvoja no apcietinājuma. Līdz ar to iesniedzēja apcietinājums ilga 4 mēnešus un 3 dienas, tāpēc to, vai viņa Konvencijas 5.panta 3.punktā garantētās tiesības tika ievērotas, Tiesa vērtēja attiecībā uz šo laika posmu. Tā kā Tiesas rīcībā nebija 2018.gada 21.jūnija izmeklēšanas tiesneša

lēmuma, ar kuru pagarināja iesniedzējam piemēroto apcietinājuma termiņu, Tiesa nevarēja secināt, vai šajā lēmumā bija atsauce uz 2018.gada 19.jūnijā celto apsūdzību par tādu darbību veikšanu, kuru nolūks ir bijis palīdzēt ārvalstij vērsties pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību, valsts varu, valsts iekārtu vai valsts drošību saistībā ar iesniedzēja kontaktiem ar bijušo Krievijas vēstniecības Latvijā amatpersonu un vai šo apsūdzību izmantoja kā papildu pamatu apcietinājuma turpmākajai piemērošanai. Tomēr 2018.gada 23.augustā, veicot kontroli pār iesniedzējam piemēroto apcietinājumu, izmeklēšanas tiesnesis secināja, ka iespēja, ka iesniedzējs, atrodoties brīvībā, varētu izdarīt jaunu noziedzīgu nodarījumu, vairs nebija pietiekams pamats, lai turpinātu piemērot apcietinājumu. Tāpēc izmeklēšanas tiesnesis pieņēma lēmumu iesniedzēju atbrīvot. Ņemot vērā iesniedzējam inkriminēto noziedzīgo nodarījumu raksturu un relatīvi īso apcietinājuma termiņu, kā arī to, ka iesniedzējs nekad nebija apgalvojis, ka valsts iestādes kriminālprocesa laikā nebūtu ievērojušas pietiekamu rūpību, Tiesa secināja, ka šī sūdzības daļa ir acīmredzami nepamatota, un to noraidīja.

Pievēršoties iesniedzēja sūdzībai par Konvencijas 10.panta iespējamo pārkāpumu, Tiesa vispirms atzīmēja, ka valdība atbilstoši Konvencijas 17.pantam bija cēlusi iebildumu, ka iesniedzēja izteikumi bija pretēji Konvencijas mērķiem un viņa darbības bija vērstas uz Konvencijā nostiprināto tiesību un brīvību graušanu. Proti, valdība uzskatīja, ka ņemot vērā Konvencijas 17.pantā nostiprināto tiesību ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu, Konvencijas 10.pants šajā lietā nebija piemērojams, bet iesniedzēja sūdzība – atbilstoši Tiesas līdzšinējai praksei būtu noraidāma. Tomēr Tiesa, atsaucoties uz savu judikatūru, atzīmēja, ka Konvencijas 17.pants ir piemērojams tikai izņēmuma kārtā. Sūdzībām, kas atsaucas uz Konvencijas 10.panta iespējamo pārkāpumu, Konvencijas 17.pantu var piemērot tikai tad, ja ir nepārprotami skaidrs, ka personas izteikumu nolūks acīmredzami bija izmantot vārda brīvību pretēji tās mērķiem – plurālisma veicināšanai. Tomēr izskatāmās lietas kontekstā Tiesa neuzskatīja par nepieciešamu vērtēt šo valdības iebildumu pēc būtības, jo iesniedzēja sūdzība jebkurā gadījumā bija nepieņemama izskatīšanai turpmāko iemeslu dēļ.

Proti, attiecībā uz iesniedzēja apgalvojumu, ka viņam piemēroja apcietinājumu kā sodu par viņa politisko darbību, Tiesa vispirms atzīmēja, ka tā iepriekš savā judikatūrā ir atzinusi, ka noteiktos apstākļos, kas rada atturošu efektu uz izteiksmes brīvību, tā ir atzinusi personas par iespējama Konvencijas 10.panta pārkāpuma upuriem vēl pirms notiesājošs spriedums attiecībā uz šo personu ir stājies spēkā. Tāpat Tiesa atminējās, ka apcietinājuma piemērošana kriminālprocesā, kura pamatā ir personas izteikumi, bez pietiekamām aizdomām, ka patiesi varētu būt izdarīts noziedzīgs nodarījums Konvencijas 5.panta 1.punkta (c) apakšpunkta izpratnē, ir radījis arī Konvencijas 10.panta pārkāpumu. Balstoties uz šo praksi, Tiesa secināja, ka iesniedzējam piemērotais apcietinājums bija iejaukšanās viņa izteiksmes brīvībā, tomēr izskatāmā lieta būtiski atšķīrās no Tiesas iepriekš skatītajām lietām. Proti, šajā lietā Tiesa jau bija atzinusi, ka iesniedzējam piemērotais apcietinājums atbilda Konvencijas 5.panta 1.punkta prasībām, jo tas bija balstīts uz pamatotām aizdomām, ka iesniedzējs ar savām publikācijām un izteikumiem varētu būt izraisījis naidu un rīkojies pretēji valsts neatkarības, suverenitātes, teritoriālās integritātes interesēm prettiesiskā veidā. Turklāt nacionālās tiesas bija pietiekami pamatojušas savus lēmumus. Tāpēc Tiesa secināja, ka iejaukšanās iesniedzēja tiesībās bija atbilstoša likumam un vērsta uz leģitīma mērķa – noziedzīga nodarījuma novēršana – sasniegšanu.

Vērtējot iejaukšanās samērīgumu, Tiesa uzsvēra, ka viena no demokrātijas galvenajām raksturiezīmēm ir iespēja risināt dažādus jautājumus ar publisku debašu palīdzību, tādēļ tādās demokrātiskās vērtības kā viedokļu dažādība, iecietība un atvērtība jauniem

uzskatiem ir jāaizsargā ar jebkādiem līdzekļiem. Tāpēc valdības kritiku un tādas informācijas publicēšanu, kuru valsts iestādes varētu uzskatīt par nacionālās drošības un interešu apdraudējumu, ikvienā situācijā nevajadzētu uzskatīt par sevišķi smagiem noziegumiem, kas vērsti pret konstitucionālo iekārtu vai pārvaldi, atbalsta terorismu vai izplata teroristisku propagandu. Arī gadījumos, kad tik nopietnas apsūdzības tiek celtas, apcietinājums būtu piemērojams tikai galējās nepieciešamības gadījumā, kad neviens cits drošības līdzeklis nevarētu sasniegt mērķi. Tiesa uzsvēra, ka apcietinājuma piemērošanai par publiski paustu kritiku vienmēr ir virkne ar negatīvām sekām – gan apcietinātajām personām, gan sabiedrībai kopumā –, iebaidot sabiedrību un apklusinot opozīciju pat tad, ja apcietinātā persona vēlāk tiek attaisnota. Pievēršoties izskatāmās lietas apstākļiem, Tiesa secināja, ka tā būtiski atšķiras no citām tās iepriekš izskatītajām lietām, kurās valstis-atbildētājas bija citas Konvencijas dalībvalstis. Tiesa izcēla iesniedzēja publikāciju īpaši jūtīgo sociāli-politisko kontekstu. Proti, vairākās secīgās publikācijās sociālajos tīklos iesniedzējs apgalvoja, ka nākotnē ir neizbēgams vardarbīgs konflikts starp Latvijas valsti un tās iedzīvotājiem, kuru dzimtā valoda ir krievu valoda, kas izvērtīsies starptautiskā bruņotā konfliktā starp Ziemeļatlantijas līguma (NATO) dalībvalstīm (ieskaitot Latviju) un Krieviju ar kodolieroču pielietošanu. Tiesa uzsvēra, ka tā nevar ignorēt faktu, ka Latvija ir Krievijas, kura iesniedzēja publikāciju laikā jau bija iebrukusi Gruzijas teritorijā un militāri un politiski kontrolēja daļu no Ukrainas teritorijas, kaimiņvalsts. Tiesa atzīmēja, ka Rīgas apgabaltiesa savā lēmumā tieši norādīja uz nepieciešamību novērst turpmāku publikāciju, kas ir vērstas pret vitāliem valsts konstitucionālās iekārtas elementiem un pieejamas tiešsaistē lielai auditorijai, atkārtosanos. Šajā ziņā īpaši jāizceļ Tiesas metodoloģija, norādot, ka nedz Tiesa, nedz Konvencija nedarbojas vakuumā, tādēļ ģeopolitiskā situācija un Latvijas vēsturiskā pieredze ir būtiski apsvērumi, ko Tiesa ņem vērā izskatot sūdzības, kas skar tādus apgalvojumus, kādus bija izteicis iesniedzējs. Tāpat Tiesa īpašu vērību pievērsa tam, ka iesniedzēja apstrīdētais ierobežojums laika ziņā bija salīdzinoši īss, to periodiski pārskatīja, un iesniedzēju nekavējoties pēc tam, kad izmeklēšanas tiesnesis secināja, ka turpmākā apcietinājuma piemērošana vairs nav nepieciešama, atbrīvoja. Līdz ar to Tiesa secināja, ka iesniedzēja tiesību uz vārda brīvību ierobežojums bija nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, noraidot šo iesniedzēja sūdzību kā acīmredzami nepamatotu.

Tiesa atsevišķi nevērtēja iesniedzēja apgalvojumus par apsūdzības pamatotību, secinot, ka tiesvedība kriminālprocesā pret iesniedzēju turpinās un viņš nav atzīts par vainīgu un notiesāts. Proti, Tiesas ieskatā, vērtējums par šo iesniedzēja sūdzības daļu būtu pārags. Visbeidzot attiecībā uz iesniedzēja sūdzību, ka, atrodoties apcietinājumā, viņam nebija iespējams piekļūt un publicēties sociālo mediju platformās, Tiesa atzīmēja, ka apcietinājuma režīms ir neizbēgami saistīts ar dažādiem personas tiesību ierobežojumiem. Turklāt Konvencijas 10.pants neparedz vispārēju pienākumu nodrošināt apcietinātajām personām pieeju internetam vai konkrētām tiešsaistes vietnēm. Lai gan atsevišķos gadījumos interneta pieejas ierobežojumi var radīt iejaukšanos apcietinātā tiesībās saņemt informāciju, kā tas bija lietā *Kalda pret Igauniju*,¹⁷ šajā gadījumā iesniedzējs nebija norādījis, ka viņš būtu lūdzis pieeju internetam vai konkrētām tiešsaistes vietnēm un būtu saņēmis brīvības atņemšanas iestādes administrācijas atteikumu. Tiesa atgādināja, ka tā var izskatīt sūdzības tikai pēc tam, kad persona ir izsmēlusi tām pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Tā kā no Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem neizrietēja, ka iesniedzējs par šo jautājumu būtu vērsies ar sūdzībām valsts iestādēs, Tiesa šo iesniedzēja sūdzības daļu noraidīja, jo iesniedzējs nebija izsmēlis viņam pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus.

¹⁷ *Kalda pret Igauniju* (iesniegums Nr.17429/10), 2016.gada 19.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 45.rindkopa.

8. Lietā *Dalvy pret 47 Eiropas Padomes dalībvalstīm*¹⁸ savā 2021.gada 16.decembra iesniegumā Tiesai, atsaucoties uz Konvencijas 6.panta 1.punktā (tiesības uz taisnīgu tiesu) garantētajām tiesībām, iesniedzēja apgalvoja, ka Konvencija Eiropas Padomes dalībvalstīm nosaka pienākumu, izveidojot tiesas un tribunālus, kas paredzēti starptautisko organizāciju darba tiesisko strīdu risināšanai, ievērot Konvencijā paredzētos standartus. Iesniedzēja uzskatīja, ka dalībvalstis šo pienākumu nav izpildījušas, jo Eiropas Padomes Administratīvā tribunālā tiek piesaistīti bijušie Tiesas tiesneši, kuri ir bijuši saskarē ar Tiesas darbiniekiem un viņus pazīst vai zina par tiem. Iesniedzējas ieskatā, šāda situācija var radīt interešu konfliktu, bet Administratīvā tribunāla Statūti neparedz iespēju tā loceklim pieteikt noraidījumu. Tādējādi, iesniedzējas ieskatā, šis tribunāls nav uzskatāms par “objektīvu” Konvencijas 6.panta 1.punkta izpratnē. Tāpat iesniedzēja sūdzējās, ka apstākļi, ka Administratīvais tribunāls neizskatīja viņas lūgumu piešķirt kompensāciju par iespējamo viņas tiesību pārkāpumu, nozīmēja, ka viņai nebija efektīvas pieejas “tiesai”.

Iesniedzēja strādāja Tiesas Sekretariātā no 1994.gada. 2019.gada 17.oktobrī Eiropas Padomes Komisija pret pazemošanu secināja, ka iesniedzēja ir cietusi no emocionālās pazemošanas darba vietā. 2020.gada 31.marta lēmumā Eiropas Padomes ģenerālsekretāre secināja, ka Eiropas Padome iesniedzējai bija nodrošinājusi pietiekami efektīvu aizsardzību pret pazemošanu darbavietā, vienlaikus iesniedzējas prasību daļēji apmierinot un piešķirot 10 000 EUR par nodarīto nemantisko kaitējumu. Pēc tam, kad ģenerālsekretāre bija noraidījusi iesniedzējas lūgumu pārskatīt 2020.gada 31.maija lēmumu, iesniedzēja 2020.gada 16.jūnijā iesniedza pieteikumu Administratīvajam tribunālam, lūdzot atzīt, ka Eiropas Padomes izveidotajā sistēmā aizsardzībai pret pazemošanu darba vietā bija nepilnības, kas liedz viņai saņemt pilnīgu atlīdzinājumu par viņai nodarīto kaitējumu. Kad tiesnesis, kuram sākotnēji bija nozīmēta lietas izskatīšana, atstājās, cita bijusī Tiesas tiesnese tika iecelta par lietas izskatīšanas prezidējošo tiesnesi. Iesniedzēja Administratīvajā tribunālā iesniedza vēstuli, kurā lūdza noraidīt jaunnozīmēto tiesnesi, jo, kā apgalvoja iesniedzēja, viņa ar šo tiesnesi bija labi pazīstama. Tomēr šī tiesnese, atbildot uz iesniedzējas vēstuli, norādīja, ka viņas un iesniedzējas attiecības nebija tādas, kas varētu radīt ieinteresētību lietas iznākumā, un ka tiesnešu objektivitāte ir prezumēta. 2021.gada 28.jūnijā Administratīvais tribunāls trīs tiesnešu sastāvā noraidīja iesniedzējas pieteikumu nepietiekama pamatojuma dēļ.

Visupirms Tiesa vērsa uzmanību uz faktu, ka Krievija, kura iesniegumā norādītā kā valsts-atbildētāja, 2022.gada 16.martā tika izslēgta no Eiropas Padomes un līdz ar to kopš 2022.gada 16.septembra vairs nebija Konvencijas dalībvalsts. Tomēr Tiesa, atsaucoties uz tās secinājumiem lietā *Fedotova un citi pret Krieviju*,¹⁹ secināja, ka lietas notikumi noritēja pirms 2022.gada 16.septembra, un atzina, ka tai saglabājas jurisdikcija izskatīt lietu arī pret Krieviju.

Tālāk Tiesa atgādināja, ka tā jau iepriekš ir sniegusi vērtējumu par sūdzībām par iespējamiem Konvencijas 6.panta pārkāpumiem, kas saistītas ar Administratīvā tribunāla darbu. Tiesa atzīmēja, ka iepriekš skatītajā lietā iesniedzēja sūdzība bija ārpus valstu jurisdikcijas Konvencijas 1.panta izpratnē, jo tā bija saistīta tieši ar organizācijas un tās amatpersonu darbu, nevis ar iespējamu valstu rīcību. Taču šo lietu no iepriekšējās atšķīra tas, ka iesniedzējas sūdzība bija saistīta tieši ar dalībvalstu pienākumu, izveidojot “tiesas” funkcijas pildošas institūcijas starptautiskajās organizācijās, nodrošināt, ka šādas

¹⁸ *Dalvy pret 47 dalībvalstīm* (iesniegums Nr.61548/21), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023.gada 23.maija lēmums, pasludināts 2023.gada 15.jūnijā. Šo lietu Tiesa nenosūtīja nevienai valstij-atbildētājam apsvērumu sniegšanai.

¹⁹ *Fedotova un citi pret Krieviju* (iesniegumi Nrs. 40792/10, 30538/14 un 43439/14), Lielās palātas 2023.gada 17.janvāra spriedums.

institūcijas var nodrošināt Konvencijas standartiem atbilstošu procesu. Proti, iesniedzēja apgalvoja, ka dalībvalstīm, izveidojot Administratīvo tribunālu, bija pienākums ieviest mehānismu interešu konflikta jautājumu risināšanai, taču dalībvalstis to neieviesa, tādējādi, iesniedzējas ieskatā radot robu Administratīvā tribunāla darbībā. Konstatējot šo iesniedzējas argumentācijas aspektu, Tiesa nolēma lietu izskatīt atbilstoši tās judikatūrā izvirzītajiem principiem par valstu atbildību, kas saistīta ar to dalību starptautiskajās organizācijās un šo organizāciju rīcību.

Turpinot Tiesa atgādināja, ka šādās sūdzības kontekstā, lai atspēkotu prezumpciju, ka dalībvalstis, pievienojoties starptautiskajām organizācijām, ievēro savus pienākumus, ir jāvērtē tas, vai Administratīvā tribunāla interešu konfliktu risināšanas mehānisms ir “acīmredzami neatbilstošs” Konvencijas prasībām. Tas nozīmē izvērtēt to, vai dalībvalstis bija labā ticībā izvērtējušas to, vai Administratīvā tribunāla sistēmā paredzētais interešu konfliktu novēršanas mehānisms nav acīmredzami pretrunā ar Konvenciju. Tiesa atzīmēja, ka iesniedzēja sūdzas nevis par to, ka Administratīvā tribunāla tiesneši nebūtu bijuši neatkarīgi, bet gan par Administratīvā tribunāla objektivitāti kopumā. Šajā ziņā Tiesa uzsvēra, ka iesniedzējas vienīgais arguments bija, ka Administratīvais tribunāls nav objektīvs pret Tiesas bijušajiem darbiniekiem, jo visi darbinieki ir tikušies ar Tiesas tiesnešiem, kuri vēlāk kļūst par Administratīvā tribunāla locekļiem. Izvērtējot Administratīvā tribunāla dibināšanas dokumentus, Tiesa secināja, ka Administratīvā tribunāla locekļus ieceļ Tiesa un Ministru komiteja un viņi nedrīkst būt Eiropas Padomes darbinieki un Tiesā strādājoši tiesneši. Turklāt Administratīvā tribunāla Statūti paredz pienākumu tā locekļiem neuzņemties pienākumus, kas nav savienojami ar tiesneša amatu, un to, ka par Administratīvā tribunāla locekli var kļūt tikai tāda persona, kurai piemīt īpašības, kas apliecina šīs personas spēju būt neatkarīgai. Tāpat šie dokumenti paredz iespēju tiesnešiem atstatīties, kas praksē tiek izmantota gadījumos, kad tiesnesis uzskata, ka nespēs būt objektīvs lietā, kas viņai/viņam jāizskata. Savukārt, vērtējot iesniedzējas argumentu par noraidījuma mehānisma trūkumu, Tiesa atzina, ka šis mehānisms konceptuāli ir uzskatāms par tādu, kas garantē tiesu objektivitāti, un ka Administratīvā tribunāla sistēmā šāds mehānisms nav paredzēts. Taču Tiesa uzsvēra, ka noraidījuma mehānisma trūkums vien nenozīmē, ka Administratīvā tribunāla sistēma neparedz tiesību uz lietas objektīvu izskatīšanu efektīvu aizsardzību. Šajā ziņā Tiesa vērsa uzmanību uz to, ka, atbildot uz iesniedzējas vēstuli, jaunnozīmētā tiesnese atsaucās uz Administratīvā tribunāla praksi, kurā tribunāls jau bija devis vērtējumu par līdzīgu gadījumu. Tādēļ Tiesa neuzskatīja, ka pieteikuma izskatīšanas procedūra Administratīvajā tribunālā būtu “acīmredzami neatbilstoša” Konvencijas prasībām.

Papildus, lai gan Tiesa jau bija secinājusi, ka iesniedzējas sūdzība nav pamatota, Tiesa vērsa uzmanību uz faktu, ka iesniedzēja vēstulēs, kurās viņa apšaubīja tiesneses objektivitāti, nenorādīja apstākļus, kas nepieciešami, lai konstatētu pamatu tiesnesim atstatīties. Tiesa norādīja, ka tad, ja procesa dalībnieks pamatojas uz abstraktiem apsvērumiem, nenorādot konkrētus un/vai svarīgus faktus, kas var likt pamatoti apšaubīt tiesneša objektivitāti konkrētajā gadījumā, šādu lūgumu var kvalificēt kā ļaunprātīgu tiesību izmantošanu. Tāpat, kaut arī Tiesa jau bija secinājusi, ka pieteikuma izskatīšanas procedūra Administratīvajā tribunālā nav “acīmredzami neatbilstoša” Konvencijas prasībām, Tiesa secināja, ka iesniedzēja nebija atspēkojusi prezumpciju, ka valstis, dibinot Administratīvo tribunālu, ir ievērojušas pienākumus, kurus paredz Konvencija. Tādēļ Tiesa secināja, ka iesniedzējas apgalvojums, ka Administratīvais tribunāls nenodrošina neatkarīgu un objektīvu sistēmu pieteikumu izskatīšanai, ir acīmredzami nepamatots, un šī sūdzība tika atzīta par nepieņemamu izskatīšanai pēc būtības.

Noslēgumā, izvērtējot iesniedzējas sūdzību, ka viņai esot bijušas liegtas tiesības uz pieeju tiesai, jo tā neizskatīja viņas prasību par kompensācijas piešķiršanu, Tiesa uzskatīja, ka šie pārmetumi ir vērsti uz Administratīvās tiesas lēmuma tiesiskuma apstrīdēšanu, nevis dalībvalstu iespējamu rīcību, un tādēļ arī šo iesniedzējas sūdzību noraidīja.

9. Lietā *Kļaviņš pret Latviju*²⁰ savā 2017.gada 31.oktobra iesniegumā Tiesai, atsaucoties uz Konvencijas 6.panta 1.punktu, iesniedzējs sūdzējās, ka tiesas procesa ilgums krimināllietā pārkāpa viņa kā cietušā šajā kriminālprocesā Konvencijā garantētās tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā.

Tiesa lietu nosūtīja valdībai, kas Tiesas noteiktajā termiņā sniedza savus apsvērumus par iesniedzēja sūdzību pieņemamību izskatīšanai un būtību. Valdības apsvērumus Tiesa nosūtīja iesniedzējam ar lūgumu sniegt atbildes apsvērumus. Tomēr, lai gan iesniedzējs iesniedza taisnīgas atlīdzības lūgumu, viņš neiesniedza apsvērumus par valdības apsvērumiem. 2023.gada 27.aprīlī Tiesa, ierakstītā sūtījumā nosūtīja iesniedzējam vēstuli, kurā lūdza viņu līdz noteiktam datumam sniegt Tiesai papildu informāciju. Šajā vēstulē Tiesa vērsa iesniedzēja uzmanību uz to, ka atbilstoši Konvencijas 37.panta 1.punktam Tiesai ir tiesības svītrot no Tiesā izskatāmo lietu saraksta sūdzību, ja Tiesa secina, ka iesniedzējs to vairs nevēlas uzturēt. Neraugoties uz Tiesas vēstulēm, aicinot viņu sniegt atbildes apsvērumus un papildu informāciju, iesniedzējs to nedarīja. Ņemot vērā šos apstākļus, Tiesa atbilstoši Konvencijas 37.panta 1.punktam vienbalsīgi lēma sūdzību svītrot no izskatāmo lietu saraksta.

10. Lietā *Martinsons pret Latviju*²¹ savā 2019.gada 9.janvāra iesniegumā Tiesai, atsaucoties uz Konvencijas 5.panta 4.punktu (tiesas kontrole pār apcietinājuma tiesiskumu), iesniedzējs sūdzējās par to, ka viņam netiek nodrošināta pieeja dokumentiem, kas pamato viņa pirmstiesas apcietinājuma nepieciešamību.

Tiesa lietu nosūtīja valdībai, kas Tiesas noteiktajā termiņā sniedza savus apsvērumus par iesniedzēja sūdzības pieņemamību izskatīšanai un būtību. Valdības apsvērumus Tiesa nosūtīja iesniedzējam ar lūgumu sniegt atbildes apsvērumus, taču iesniedzējs atbildi nesniedza. 2023.gada 25.aprīlī Tiesa iesniedzējam, izmantojot Tiesas elektroniskās saziņas sistēmu, nosūtīja vēstuli, informējot, ka termiņš atbildes apsvērumu iesniegšanai iztecēja 2023.gada 14.aprīlī un ka iesniedzējs nav pieprasījis termiņa pagarinājumu. Šajā vēstulē Tiesa vērsa iesniedzēja uzmanību uz to, ka atbilstoši Konvencijas 37.panta 1.punktam Tiesai ir tiesības svītrot no Tiesā izskatāmo lietu saraksta sūdzību, ja tā secina, ka iesniedzējs to vairs nevēlas uzturēt. Atbilstoši Tiesas rīcībā esošajai informācijai, iesniedzējs vēstuli saņēma un leļupielādēja no Tiesas elektroniskās saziņas sistēmas, tomēr atbildi nesniedza. 2023.gada 16.jūnijā Tiesa atkārtoti, izmantojot ierakstītu pasta sūtījumu, nosūtīja iesniedzējam vēstuli, informējot, ka Tiesa nav saņēmusi atbildi uz iepriekš nosūtīto vēstuli un atgādināja par sekām, kas iestāsies, ja iesniedzējs neatbildēs uz Tiesas vēstulēm. Iesniedzējs uz Tiesas atkārtoto vēstuli atbildi nesniedza. Ņemot vērā šos apstākļus, Tiesa atbilstoši Konvencijas 37.panta 1.punktam vienbalsīgi lēma sūdzību svītrot no izskatāmo lietu saraksta.

11. Lietā *Rimšēvičs pret Latviju*²² savā 2018.gada 26.jūnija iesniegumā Tiesai iesniedzējs, atsaucoties uz Konvencijas 6.panta 2.punktu (nevainīguma prezumpcija), sūdzējās, ka

---

²⁰ *Kļaviņš pret Latviju* (iesniegums Nr. 76865/17), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023.gada 31.augusta lēmums, pasludināts 2023.gada 21.septembrī.

²¹ *Martinsons pret Latviju* (iesniegums Nr. 4200/19), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023.gada 14.septembra lēmums, pasludināts 2023.gada 5.oktobrī.

²² *Rimšēvičs pret Latviju* (iesniegums Nr. 31634/18), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023.gada 10.oktobra lēmums, pasludināts 2023.gada 9.novembrī.

vairākas valsts augstākās amatpersonas esot pārkāpušas viņa tiesības uz nevainīguma prezumpciju, publiski izsakoties un komentējot Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) pret iesniedzēju ierosināto kriminālprocesu.

Vispirms Tiesa noraidīja valdības izvirzīto argumentu, ka iesniedzēja sūdzība bija ārpus Konvencijas 6.panta 2.punkta materiāltiesiskā tvēruma, jo sūdzības iesniegšanas laikā kriminālprocess pret iesniedzēju bija pirmstiesas izmeklēšanas stadijā, nevis tiesā, kas varētu lemt par iesniedzējam izvirzītās apsūdzības pamatotību. Tiesa atzīmēja, ka Konvencijas 6.panta 2.punktā ietvertais jēdziens “persona, kas apsūdzēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā” Konvencijas izpratnē ir autonomas un ir attiecināms arī uz situācijām, kad personas stāvokli būtiski ietekmē tiesībsardzības iestāžu darbības, kas ir saistītas ar aizdomām pret šo personu. Tiesa uzskatīja, ka šajā lietā iesniedzēja stāvokli būtiski ietekmēja pret viņu uzsāktais kriminālprocess, aizturēšana un piemērotie drošības līdzekļi. Līdz ar to Tiesa secināja, ka uz iesniedzēju bija attiecināma Konvencijas 6.panta 2.punktā paredzētā aizsardzība.

Turpinājumā Tiesa vērtēja valdības izvirzīto argumentu, ka iesniedzēja sūdzība būtu noraidāma, jo iesniedzējs nebija izsmēlis nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Proti, valdība argumentēja, ka iesniedzējs nebija izmantojis Kriminālprocesa likuma 19.panta ceturtajā daļā ietvērto tiesību aizsardzības līdzekli un vērsies pie procesa virzītāja ar motivētu iesniegumu, lūdzot izvērtēt, vai konkrētajā situācijā nav noticis nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpums saistībā ar tādas amatpersonas izteikumiem, kas nav iesaistīti kriminālprocesā, kā arī lūdzot sniegt publisku paziņojumu par šī principa pārkāpumu, ja tāds noticis. Atsaucoties uz savu iepriekšējo judikatūru, Tiesa vispirms atgādināja, ka sūdzības par iespējamu nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu būtu vērtējamas attiecīgā kriminālprocesa ietvaros, jo tas dod iespēju kompetentajām tiesām novērst šādu pārkāpumu radītās sekas. Savukārt vērsšanās pret izteikumu autoru ar civilprasību šādos gadījumos ne vienmēr varētu būt pietiekama. Vienlaikus Tiesa atzina, ka var būt arī gadījumi, kad nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu var efektīvi novērst civilprocesuālā kārtībā. Tiesa atzīmēja, ka situācijās, kas saistītas ar publiskiem izteikumiem un kur kriminālprocesuāls tiesību aizsardzības līdzeklis personai nav pieejams, priekšroka būtu dodama civilprocesuāla rakstura tiesību aizsardzības līdzeklim. Tomēr piemērotākā tiesību aizsardzības līdzekļa izvēle ir atkarīga no nacionālajiem tiesību aktiem un katras lietas konkrētajiem apstākļiem.

Pievēršoties iesniedzēja lietas apstākļiem, Tiesa vispirms atzīmēja, ka iesniedzēja sūdzību pamatā ir ar kriminālprocesu nesaistītu valsts amatpersonu publiski komentāri. Vērtējot Kriminālprocesa likuma 19.panta ceturtajā daļā ietvērto tiesību aizsardzības līdzekli, Tiesa konstatēja, ka tas ir piemērojams izteikumiem, kurus paudušas ar kriminālprocesu nesaistītas personas, ka sūdzību persona var iesniegt laikā, kamēr turpinās kriminālprocess, un procesa virzītājs, konstatējot sūdzības pamatotību, sniedz publisku paziņojumu par nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpumu, kā arī informē institūciju, kura var lemt par konkrētās izteikums veikušās amatpersonas atbildību. Tiesa atzīmēja, ka šis tiesību aizsardzības līdzeklis iestrādāts Kriminālprocesa likumā, lai aizsargātu nevainīguma prezumpciju no tādu valsts amatpersonu izteikumiem, kuras nav saistītas ar kriminālprocesu. Turklāt tiesību aizsardzības līdzekļa izstrādes laikā ņemti vērā Eiropas Parlamenta un Padomes 2016.gada 9.marta Direktīvā 2016/343/ES, kā arī Tiesas judikatūrā nostiprinātie principi. Tiesa norādīja, ka procesa virzītāja publiskais paziņojums par nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpumu vēlāk var tikt izmantots kā viens no elementiem kompensācijas prasības pamatošanai. Līdz ar to Tiesa secināja, ka iesniegums Kriminālprocesa likuma 19.panta ceturtajā daļā noteiktajā kārtībā kopā ar civilprasību par

iespējamu kaitējumu iesniedzēja lietā var tikt uzskatīts par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli.

Visbeidzot Tiesa norādīja, ka, lai gan ierasti prasība izsmelt tiesību aizsardzības līdzekļus ir pakārtota datumam, kurā persona ir vērsusies ar sūdzību Tiesā, praksē šim principam var būt izņēmumi. Tiesa atzīmēja, ka grozījumi Kriminālprocesa likumā, ieviešot jauno tiesību aizsardzības līdzekli, stājās spēkā 2018.gada 25.oktobrī, proti, 4 mēnešus pēc iesniedzēja sūdzības iesniegšanas Tiesā. Tomēr kopš brīža, kad kriminālprocess bija nodots iztiesāšanai pirmās instances tiesai, šis tiesību aizsardzības līdzeklis bija pieejams iesniedzējam vairāk nekā 8 mēnešus. Lai arī iztiesāšanas laikā bija posmi, kuros tiesvedība bija apturēta, iesniedzējam bija vairākas iespējas vērsties pie tiesneša ar sūdzību par iespējamu nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu. Tiesa uzsvēra, ka šādas tiesības iesniedzējam ir vēl joprojām un iesniedzējam būs iespējams apsvērumus par šo jautājumu iekļaut apelācijas sūdzībā. Turklāt iesniedzējam varētu būt iespējams atsaukties uz tiesas secinājumiem, ceļot prasību par kompensācijas piešķiršanu civiltiesiskā kārtā. Līdz ar to Tiesa nesaskatīja iemeslus, kas atbrīvotu iesniedzēju no pienākuma izsmelt minētos tiesību aizsardzības līdzekļus. Ņemot vērā, ka iesniedzējs šos tiesību aizsardzības līdzekļus nebija izmēlis, un atsaucoties uz subsidiaritātes principu, Tiesa vienbalsīgi secināja, ka iesniedzēja sūdzība ir noraidāma, jo iesniedzējs nebija izmēlis viņam pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus.

12. Lēmumā *Simons un citi pret Latviju*,²³ kurā kopā izskatīti trīs iesniegumi, iesniedzēji sūdzējās par tiesvedības ilgumu civilprocesā. Lietā *Simons pret Latviju* iesniedzējs 2007.gada 29.maijā iesniedza prasību tiesā. 2016.gada 15.janvārī Senāts secināja, ka iesniedzēja kasācijas sūdzība ir nepamatota, un atstāja spēkā apelācijas tiesas spriedumu, ar šo lēmumu noslēdzot tiesvedību. Procesa ilgums šajā lietā bija 8 gadi, 7 mēneši un 18 dienas. Lietā *AS Ventpils tirdzniecības osta pret Latviju* iesniedzēja 2008.gada 29.janvārī vērsās tiesā. 2016.gada 18.februārī Senāts atteica ierosināt kasācijas tiesvedību, ar šo nolēmumu noslēdzot tiesvedību. Procesa ilgums šajā lietā bija 8 gadi un 21 diena. Lietā *Štelmahers pret Latviju* iesniedzējs 2008.gada 6.martā iesniedza prasību tiesā. 2016.gada 18.janvārī Senāts atteica ierosināt kasācijas tiesvedību, ar šo nolēmumu noslēdzot tiesvedību. Procesa ilgums šajā lietā bija 7 gadi, 10 mēneši un 13 dienas.

Šo lietu Latvijas valdībai apsvērumu sniegšanai nosūtīja nevis Tiesas nodaļa, kas atbildīga par Latvijas lietām, bet gan Tiesas Sekretariāta struktūrvienība, lūdzot pavisam īsus un galvenokārt faktoloģiskus apsvērumus no valdības. Tomēr Latvijas valdība iesniedza izvērstus apsvērumus par iesniedzēju sūdzību pieņemamību izskatīšanai un būtību. Izskatot lietu, Tiesa piekrita valdības iebildumam un secināja, ka iesniedzēji pirms vērsšanās ar sūdzībām Tiesā nebija izmēluši viņiem pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Proti, Tiesa atgādināja Konvencijas 35.panta 1.punktā noteikto pamatprincipu, ka sūdzības pirms to iesniegšanas Tiesā ir jāizvirza arī nacionālā līmenī. Ņemot vērā minēto, Tiesa atsaucās uz savu lēmumu lietā *Guravska pret Latviju*,²⁴ kurā tā jau bija secinājusi, ka Latvijā iespēja vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā ar kompensācijas par ieilgušu tiesvedību civillietā prasību, pamatojoties uz Satversmes 92.pantu un Civillikuma 1635.pantu, ir efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis kopš 2016.gada 31.marta. Līdz ar to, ievērojot, ka iesniedzēju sūdzības Tiesā iesniegtas pēc 2016.gada 31.marta un viņi šo tiesību aizsardzības līdzekli nebija izmēluši, Tiesa atbilstoši Konvencijas 35.panta 1.un 4.punktam iesniedzēju sūdzības noraidīja.

²³ *Simons un citi pret Latviju* (iesniegumi Nr. 41183/16, 41230/16 un 45798/16), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023.gada 23.novembra lēmums, pasludināts 2023.gada 14.decembrī.

²⁴ *Guravska pret Latviju* (iesniegums Nr.41553/18), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020.gada 7.jūlija lēmums.

III. ANO CILVĒKTIESĪBU KOMITEJAS PRAKSE

13. Lietā *Kvasņevskis pret Latviju*²⁵ iesniedzējs savā 2015.gada 9.maija sūdzībā Komitejai, atsaucoties uz Pakta 25.pantā (tiesības tikt ievēlētam, tiesības uz brīvām vēlēšanām) garantētajām tiesībām, apgalvoja, ka viņa tiesību pārkāpumu radījis apstāklis, ka viņš 2010.gada Saeimas vēlēšanās nevarēja kandidēt kā neatkarīgs kandidāts, jo viņš nebija iekļauts nevienas politiskās partijas vai partiju apvienības sarakstā. Proti, iesniedzējs vēlējās kandidēt Saeimas vēlēšanās kā neatkarīgs kandidāts, taču Centrālā vēlēšanu komisija (CVK) atbilstoši Saeimas vēlēšanu likumam neregistrē Saeimas vēlēšanās individuālus kandidātus, bet gan partiju vai politisko apvienību iesniegtu kandidātu sarakstus. Iesniedzēja ieskatā, šāda sistēma bija pretrunā viņa Pakta 25.pantā garantētajām tiesībām.

Pieņemamības stadija:

Komiteja saskaņā ar tās Reglamenta 97.punktu pirms pievēršanās iesniedzēja sūdzības būtībai izvērtēja tās pieņemamību izskatīšanai pēc būtības. Vispirms Komiteja secināja, ka iesniedzēja sūdzība netiek izskatīta citā starptautiskā sūdzību izskatīšanas mehānismā. Tāpat Komiteja nepiekrita valdības argumentam, ka iesniedzējs nebija izsmēlis viņam pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Proti, savos apsvērumos valdība argumentēja, ka iesniedzēja konstitucionālās sūdzības Satversmes tiesai neatbilda Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām lietas ierosināšanai, tāpēc nevarēja uzskatīt, ka viņš izsmēlis šo tiesību aizsardzības līdzekli. Turklāt valdība vērsa Komitejas uzmanību arī uz to, ka iesniedzējs nebija apstrīdējis partijas “Saskaņa” lēmumu izslēgt viņu no partijas. Savukārt Komiteja uzskatīja, ka savās sūdzībās Satversmes tiesai iesniedzējs bija sūdzējies par ierobežojumiem viņa tiesībām kandidēt Saeimas vēlēšanās, taču Satversmes tiesa iesniedzēja sūdzības neskatīja pēc būtības, atsakoties ierosināt tiesvedību, jo iesniedzējs nebija sniedzis pietiekamu juridisko pamatojumu savai sūdzībai. Turklāt Komiteja uzskatīja, ka iespēja apstrīdēt partijas “Saskaņa” lēmumu izslēgt iesniedzēju no partijas neattiecas uz iesniedzēja sūdzības būtību un nebija uzskatāma par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli. Līdz ar to, Komitejas ieskatā, iesniedzējs bija izsmēlis viņam pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus. Tāpat Komiteja noraidīja valdības argumentu, ka iesniedzēja sūdzība neietilpst Pakta 25.panta materiāltiesiskajā tvērumā, norādot, ka šī norma garantē personām tiesības kandidēt vēlēšanās bez nepamatoti ierobežojumiem. Tā kā iesniedzējs uzskatīja, ka viņa tiesības kandidēt Saeimas vēlēšanās tika ierobežotas, jo viņš tajās nevarēja kandidēt kā neatkarīgs kandidāts, ka šādam ierobežojumam nav leģitīma mērķa un tas nav samērīgs, Komiteja secināja, ka iesniedzēja sūdzība ietilpst Pakta 25.panta tvērumā.

Izskatīšana pēc būtības:

Pievēršoties iesniedzēja sūdzības būtībai, Komiteja atsaucās uz tās Vispārējo komentāru Nr.25, atbilstoši kuram personu tiesības kandidēt vēlēšanās nedrīkst nepamatoti ierobežot, pieprasot kandidātiem būt partiju vai konkrētu partiju biedriem. Komiteja tādēļ vērtēja, vai Latvijas normatīvais regulējums, kas paredz, ka arī pie partijas nepiederošus deputātu kandidātus var izvirzīt tikai politiskā partija vai to apvienība, atbilst Pakta 25.pantā noteiktajām prasībām. Komiteja atzīmēja, ka atbilstoši Latvijas normatīvajam regulējumam personai nav obligāti jābūt partijas biedram, lai tiktu iekļautai partijas vai to apvienības kandidātu sarakstā, un arī neatkarīgi kandidāti var tikt iekļauti šādos sarakstos.

²⁵ ANO Cilvēktiesību komitejas 2023.gada 25.oktobra viedoklis lietā *Kvasņevskis pret Latviju* (iesniegums Nr.3244/2018).

Turklāt, Komitejas ieskatā, iesniedzējs kopā ar personām ar līdzīgiem politiskiem uzskatiem varēja dibināt savu partiju un kandidēt vēlēšanās no šīs partijas saraksta. Šāda rīcība atbilstu proporcionālajai vēlēšanu sistēmai. Tāpat, atsaucoties uz tās Vispārējo komentāru Nr.25, Komiteja atgādināja, ka Pakta 25.pants nepieprasa dalībvalstīm nodrošināt konkrētu vēlēšanu sistēmu, taču vēlēšanu sistēmai ir jāatbilst Pakta 25.pantā noteiktajām prasībām un jānodrošina vēlētāju tiesības brīvi paust savu gribu. Turklāt visiem nosacījumiem, kas attiecas uz Pakta 25.pantā garantēto tiesību īstenošanu, ir jābalstās uz objektīviem un saprātīgiem kritērijiem, kas noteikti likumā. Ņemot vērā minēto, Komiteja uzskatīja, ka izskatāmās lietas apstākļos iesniedzējs nebija pierādījis, ka Latvijas normatīvajā regulējumā paredzētie ierobežojumi, pamatojoties uz kuriem viņš nevarēja kandidēt 2010. un 2014.gada Saeimas vēlēšanās kā neatkarīgs kandidāts, būtu uzskatāmi par Pakta 25.pantam neatbilstošiem. Komiteja piekrita valdībai, ka šim iesniedzēja tiesību ierobežojumam bija leģitīms mērķis – nodrošināt politisko spēku proporcionālo pārstāvību Saeimā, pamatojoties uz politisko partiju mijiedarbību un konkurenci. Turklāt personas var tikt iekļautas partijas vai to apvienības kandidātu sarakstā, nekļūstot par to biedriem. Šādu apsvērumu vadīta Komiteja secināja, ka iesniedzēja tiesību ierobežojums vēlēšanu sistēmas kontekstā ir bijis objektīvs, samērīgs un pamatots.

Komitejas viedoklim ir pievienots viena Komitejas locekļa *Rodrigo Alberto Carazo* (Kostarika) atsevišķais nepiekrītošais viedoklis.

-Teksta beigas-